

No.6 Juni 1997

Het Knoope

Knauwertje

Van De Redactie

Wist jij, dat de knopen, de kennis nodig om ze te kunnen leggen, de toepassingen er op en het nut dat men er kan van hebben, een wereldje op zichzelf vormen?... Knopenwereld, zal u in dat verband veel onthullen.

"WieOwie kon me vertellen" was mijn jammerklacht in het voorwoord van KK5 en Marc Lauwereijns uit Blankenberge heeft gewonnen! Hij kwam ons vertellen dat het boekje *Knopenwereld* inderdaad over knopen ging (zie bovenstaande citaat eruit). Alleen jammer dat, omdat er geen prijsvraag was uitgeschreven, er ook geen prijs te winnen viel. Maar alleé zo is het nu eenmaal in dit leven. Dat *alleé* is Vlaams omdat dit nummer van *Het Knoopeknaauwertje* België als informeel thema heeft. Zo verhalen we ditmaal over de bijeenkomst in de Blankenbergse vuurtoren en nog een paar Belgische knoopdingen. Het knoopje op de omslag is ook belgisch, want het komt van een dokument uit het stadsarchief van Gent. Een reproductie ervan is te vinden in het artikel van Johan Vannieuwehuyse in het kolossale werk *Over den 4 ambachten* [blz.366, ISBN 90-72604-03-2, Kloosterzande, 1993). De knoop staat op het octrooi voor het graven van de "Nieuwe Vaart" door Keizer Karel V aan de Gentenaars verleend op 26 mei 1547. Een tijdje geleden alweer, dus.

In dit nummer mogen we in de knoopkring verwelkomen: Wout Besemer (Papendrecht), Philippe Casteleyn (Antwerpen), A.Vlietstra (Ijmuiden), Dean Westervelt (Acme Pennsylvania/USA), L. Ros (Dordrecht) en Willy Willaert (Bornem). Oja, en José Bakker heeft op 18 april dochtertje Laura gekregen, die natuurlijk het KK lidmaatschap automagisch geërft heeft. Van harte aan de papa en mama van Laura!

En wat hebben we dan nog meer in dit nummer van *Het Knoopeknaauwertje*? We zijn dank verschuldigd aan Geert Dijkhuis omdat hij met de bron kwam over nog een knopende diersoort: *Gordius aquaticus*. Nils Kristian Rossing heeft naar aanleiding van de Hasselle Mat uit KK5 gereageerd en me een Noorse brief toegestuurd met wat Fourier Analyse toegepast op die mat, maar dat komt in KK7, of anders KK87, want het is allemaal nogal wiskundig. Nils had overigens een oproep over het internet gelanceerd met de vraag of er iemand is die een noorse knoop-theoretikus aan een beetje praktijk ervaringen matten maken wil helpen. Het adres van Nils Rossing is SINTEF Telecom and Informatics Radio and Signal Processing N-7034 Trondheim, Norway Telephone +47 73 59 26 96, Telefax: +47 73 59 10 99 e-mail: nils.k.rossing@informatics.sintef.no. Hij maakt grandioos ingewikkelde matten en Turkse Mutsen...ge zijt verwittigd zoals de belgen dat zo treffend zeggen. Kun je het trouwens horen dat ik in februari in Blankenberge ben geweest? Ahnee, zeker.. In Blankenberge kwam ik erachter dat er in de Belgische knoopwereld een hoop namen bestaan die in het Nederlands helemal niet voorkomen. Zo zijn er Turkse Mutsen dat een vrij letterlijke vertaling is van het Franse *bonnet turc*. In Nederland hebben we ook van die vreemde woorden, hoor. Zo is er het woord "schilderij" als men het over een "bord" heeft.. Wie kan er vertellen waarom er in Nederland de gewoonte heerst om knopenborden als *knoopschilderijen* te betitelen?? Er staat niets over in de *Dikke van Dale*. Wat staat daar eigenlijk wel in?? Ik heb het 3-delen boekwerk er onlangs eens

bijgehaald om op te zoeken hoe zij de vraag: wat is schiemanwerk en wat is een schieman? beantwoorden. Het antwoord van mijnheer van Dale was het wachten niet waard, maar ik heb ook een paar ethymologische woordenboeken kunnen raadplegen over het woord **schieman**. In Franck's *Etymologisch Woordenboek der Nederlandsche Taal* (Den Haag 1912) stond: *schieman* znw.m. matroos belast met knopen en splitsen van touwwerk, Kiliaen *schieman*, *schimman*. De grondvorm is *schipman*, vgl. nde. *skibmand*. De ontwikkeling tot de tegenwoordige vorm is eigenaardig. ne *skeeman* (sedert 1820, vgl. Bense 380). Afijn, een lekker stukje crypto. Jan de Vries in zijn *Nederlands Ethymologisch Woordenboek* van 1863 kon er niet meer over zeggen dan: *samenstelling van schip en man*. Waar en hoe de vorm *schieman* is opgekomen, is onzeker (sedert Kil.) In *Maritieme Encyclopedie*, deel VI, uitgegeven door C. de Boer jr, Bussum, 1972. Unieboek NV Bussum, ISBN 90-228-1007-0. staat mijns inziens een betrouwbarder stuk: *Schieman*, in de zeiltijd een onderofficiersrang die volgde op die van *bootzman*. De *Schieman* was belast met het tuig van de fokkemast, de *bootzman* met dat van de grote mast, de *bootsmansmaat* met dat van de bezaansmast. Ondergeschikten van de *schieman* waren de *schiemansmaten*, die het toezicht op de boegspriet hadden. De matrozen die ondergeschikt waren aan de *schieman*, werden *schiemansgasten* genoemd. Het woord *schieman* in de betekenis van een rang wordt niet meer gebruikt, maar is wel blijven voortbestaan in het werkwoord → *schiemannen*. *Schiemannen*, het verrichten van → *schiemanwerk*. Tot de gereedschappen, benodigd voor *schiemanwerk* behoren o.a. de → *marlspijker*, de *wantschroef*, de *kleedkuil* en gereedschappen en hulpmiddelen van de *zeilmaker's* uitrusting. Met het verdwijnen van de *zeilvaart* zijn verschillende bewerkingen in onbruik geraakt. Op de werktuiglijk voortbewogen vaartuigen komt veel van de *tuigage*, die voornamelijk wordt gebruikt voor het *laad- en losgerei*, klaar voor gebruik aan boord.

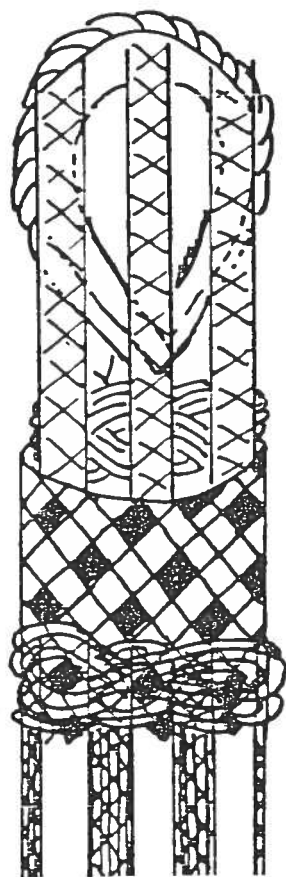
Bij de marine werd er naast *schiemanwerk* nog wel iets meer gedaan. Kees Methorst schijft erover in zijn brief en Ineke de Kok was op eenzelfde bron als ondertekende gestoten voor een Marine Belend tekening. Die op blz 3 hiernaast is afgebeeld. Ik heb geen idee wie er voor die tekening verantwoordelijk is, maar zou het erg graag willen weten.

Maar om nog eventjes bij Blankenberge te blijven. Het was er reuze gezellig en redelijk druk. Marc Lauwereijns, Ronnie Wouters, Jean Paul Hasselle, Willy Willaert en Phillippe Casteleijn vertegenwoordigden België. En voor *Olland* waren er Jan Hoefnagel, Willeke van der Ham en ikke, die wat "*turkse musten explikatie*" gegeven heeft. Andere hoogtepunten: Philippe heeft laten zien hoe te tapdansen en dat leidde tot de vraag of Centaurs kunnen knopen enzo (ze hebben immers hoefjes en handen). Het vuurtorenfestijn wordt in oktober herhaald en Marc Lauwereijns heeft na enige overtuigende argumenten ingezien dat hij de kontakt persoon moest worden. Gewoon omdat niemand anders dat wilde doen.... zoals gewoonlijk.

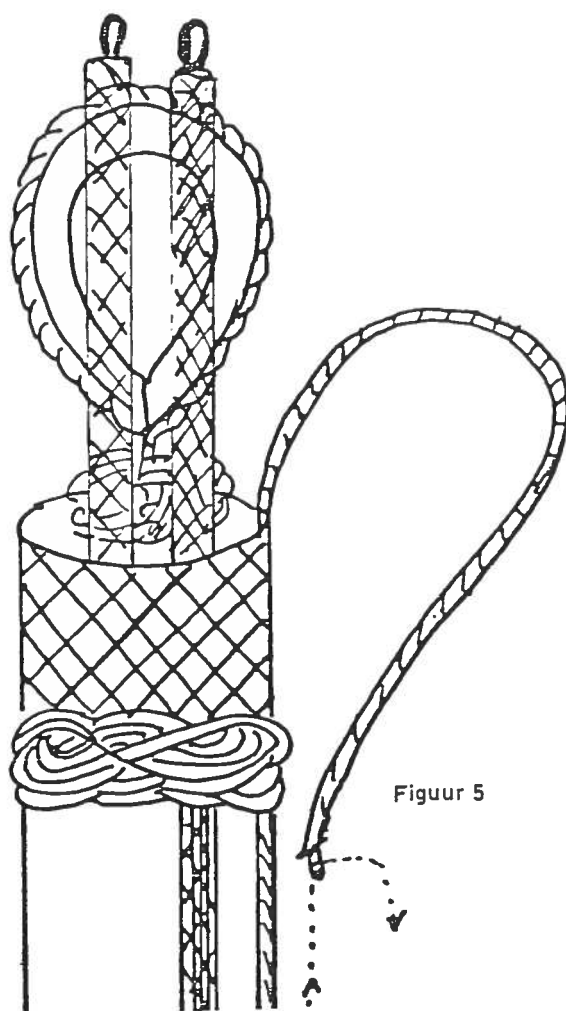
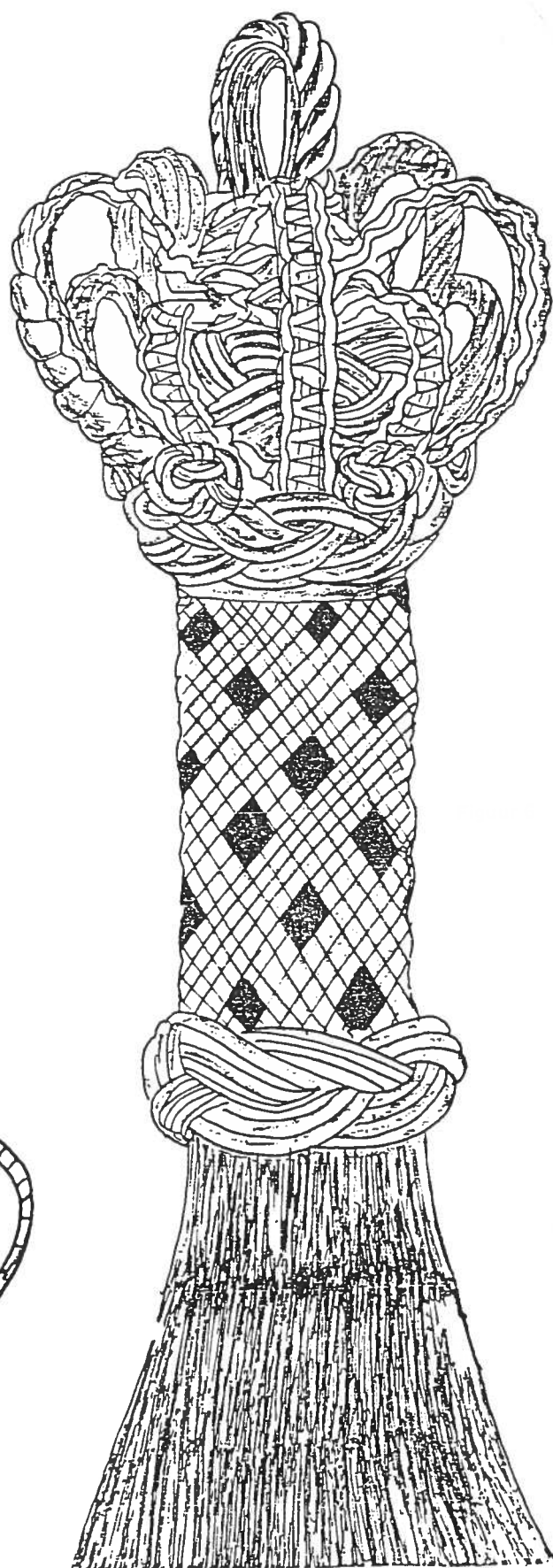
Ik houd maar eens op, kun je gaan knopen.
Veel plezier met KK6.

Piter.

Figuur 4

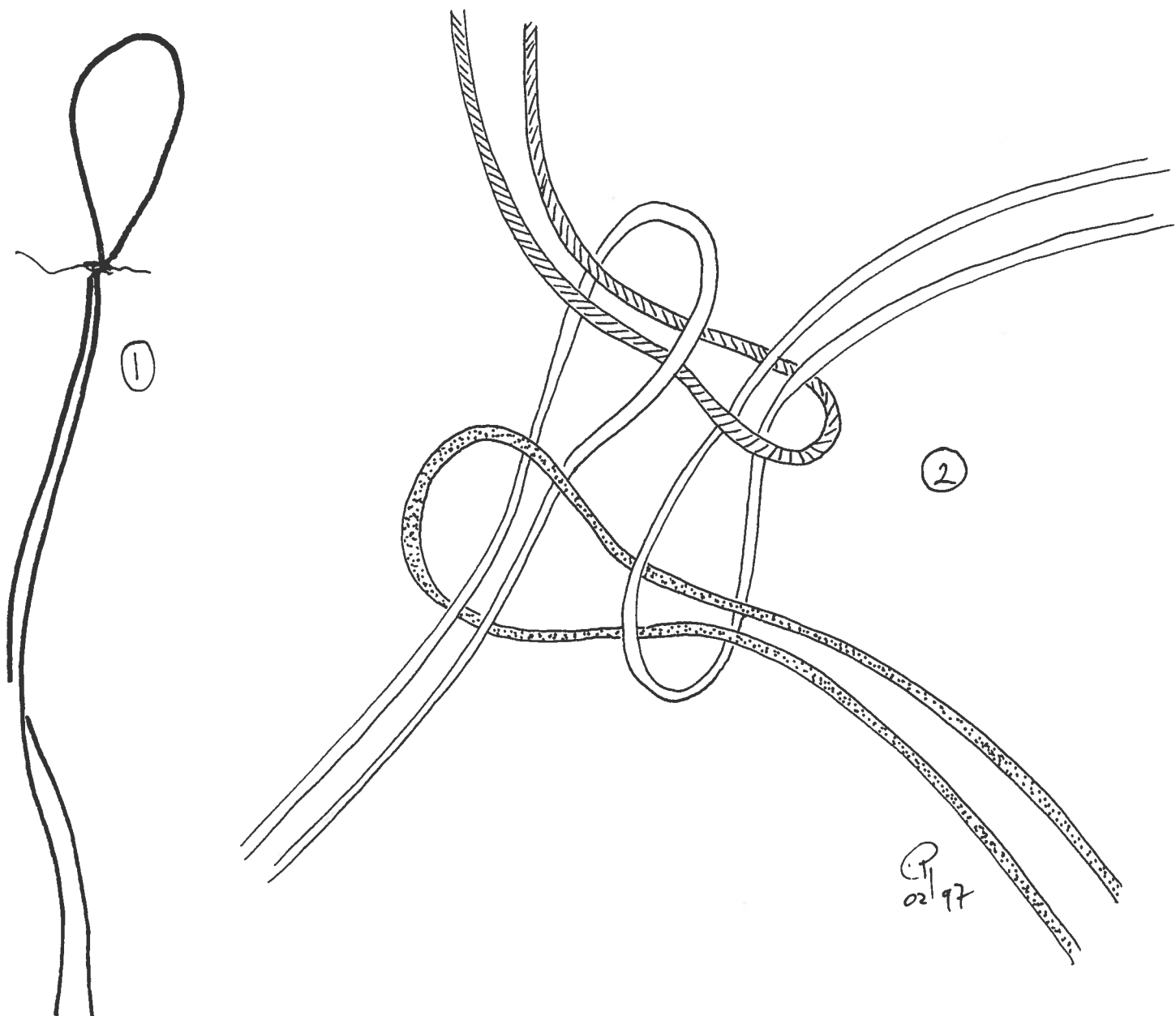

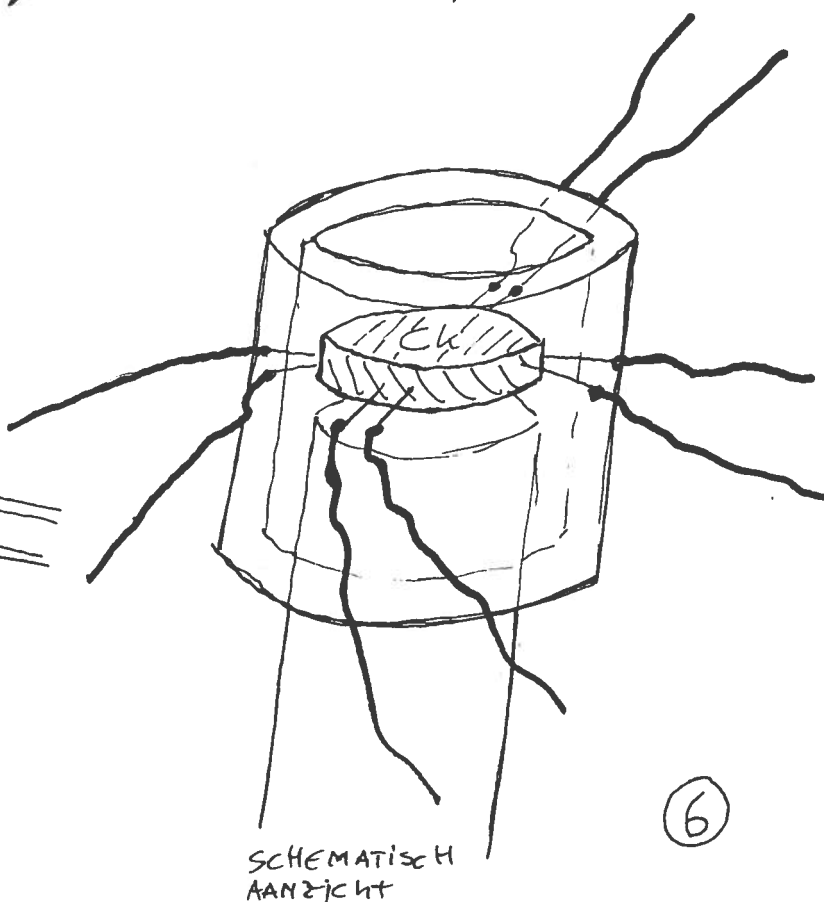
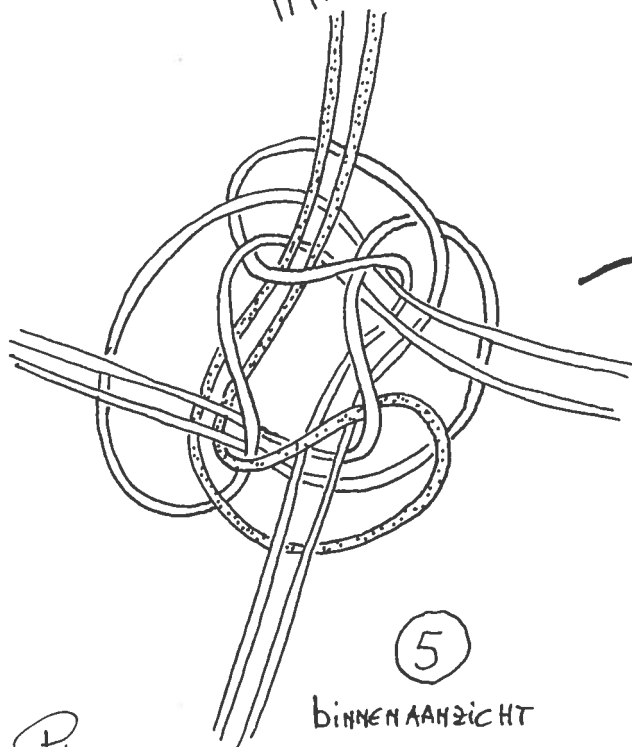
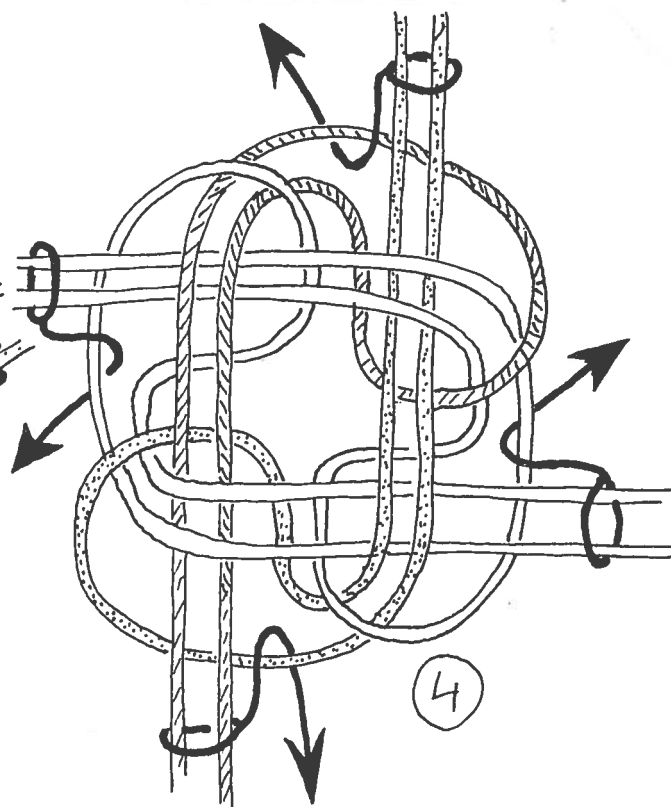
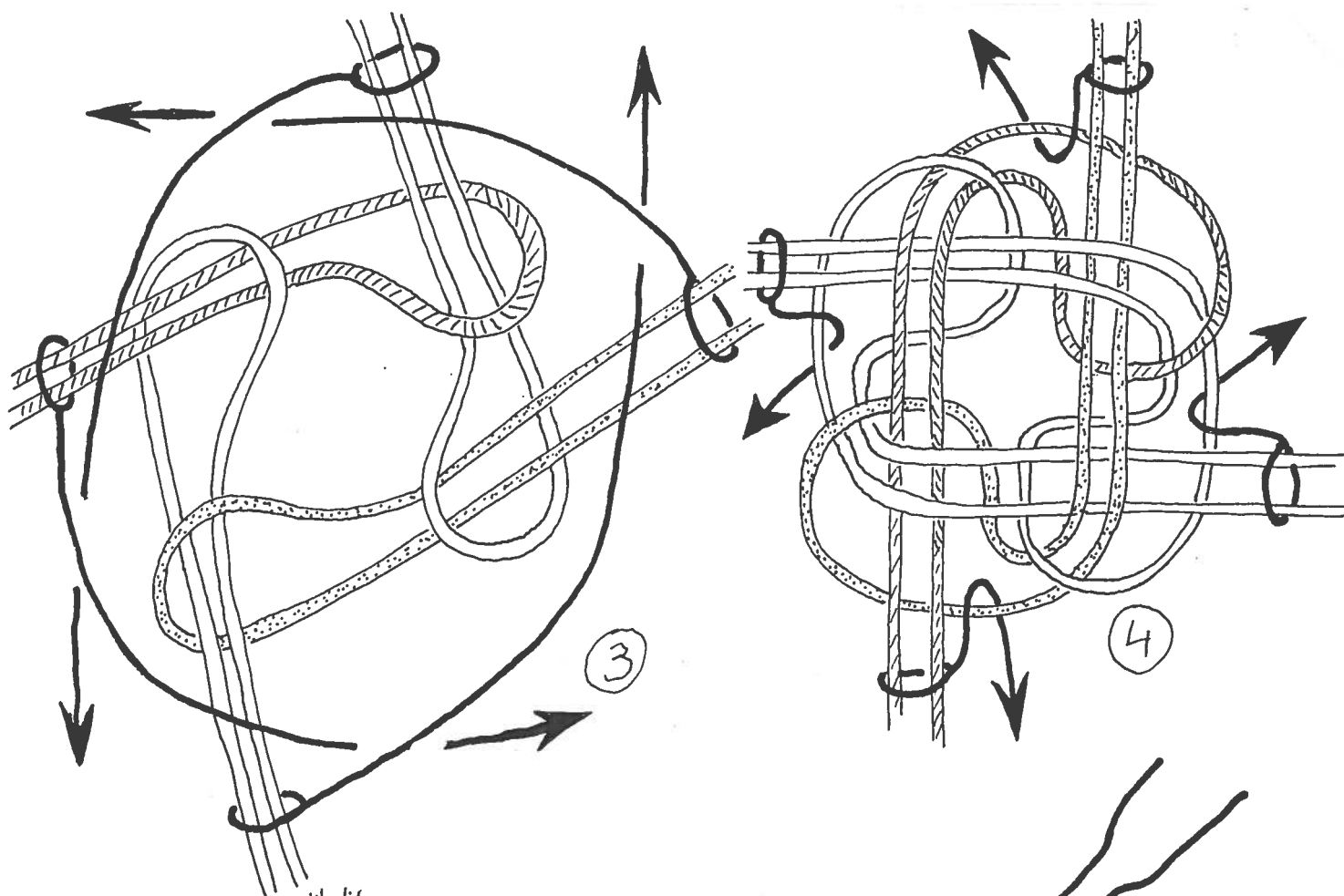
Figuur 5

Het CK Knoopje

Cornelis Kooiman (Rotterdam)

Soms leg ik, tijdens de fabricage van een allemanseind, onderin een schijfje dat op een speciale manier het open eind dicht. De 4-strengs versie van zo'n schijfje wordt als volgt gemaakt. Maak een viertal lusjes. Leg ze eventueel met een dun garentje vast (fig.1). Strop de 4 lusjes als schakels tot een gesloten ringetje ineen (fig.2). Maak een Kruisknoop door paarsgewijs de tampen samen te nemen (fig.3). Steek de 4 paren onder de overgangen, zoals in fig.4 is weergegeven. In fig.5 wordt het (nog losse) binnenaanzicht getoond. Breng de konstruktie voorzichtig onder spanning. Je kunt eventueel in dit stadium de tampen al afknippen, maar het beste kun je ze nog eventjes lang laten. In fig.6 is een schematische impressie gegeven waar het schijfje geplaatst wordt. Als je de tampen door de bekledende knoop heen naar buiten werkt en ze dan op een later tijdstip onder spanning afknijpt, schieten ze terug onder het weefsel en het knoopje zit op de juiste plek vast. Je kunt de tampjes natuurlijk ook laten zitten en er een Sterknoop of iets anders mee maken. Eindeloze variaties zijn op dit thema mogelijk.

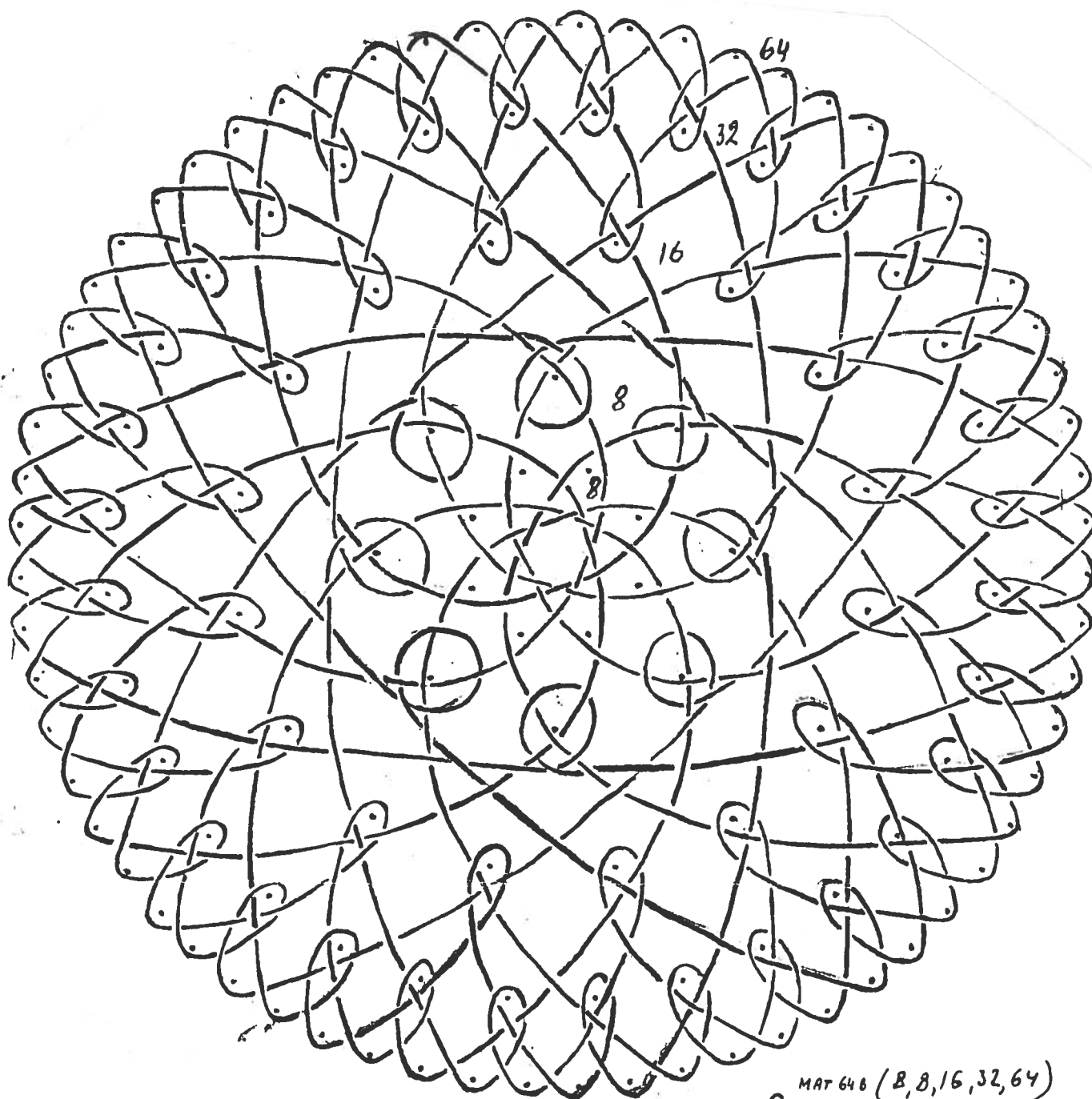

0297

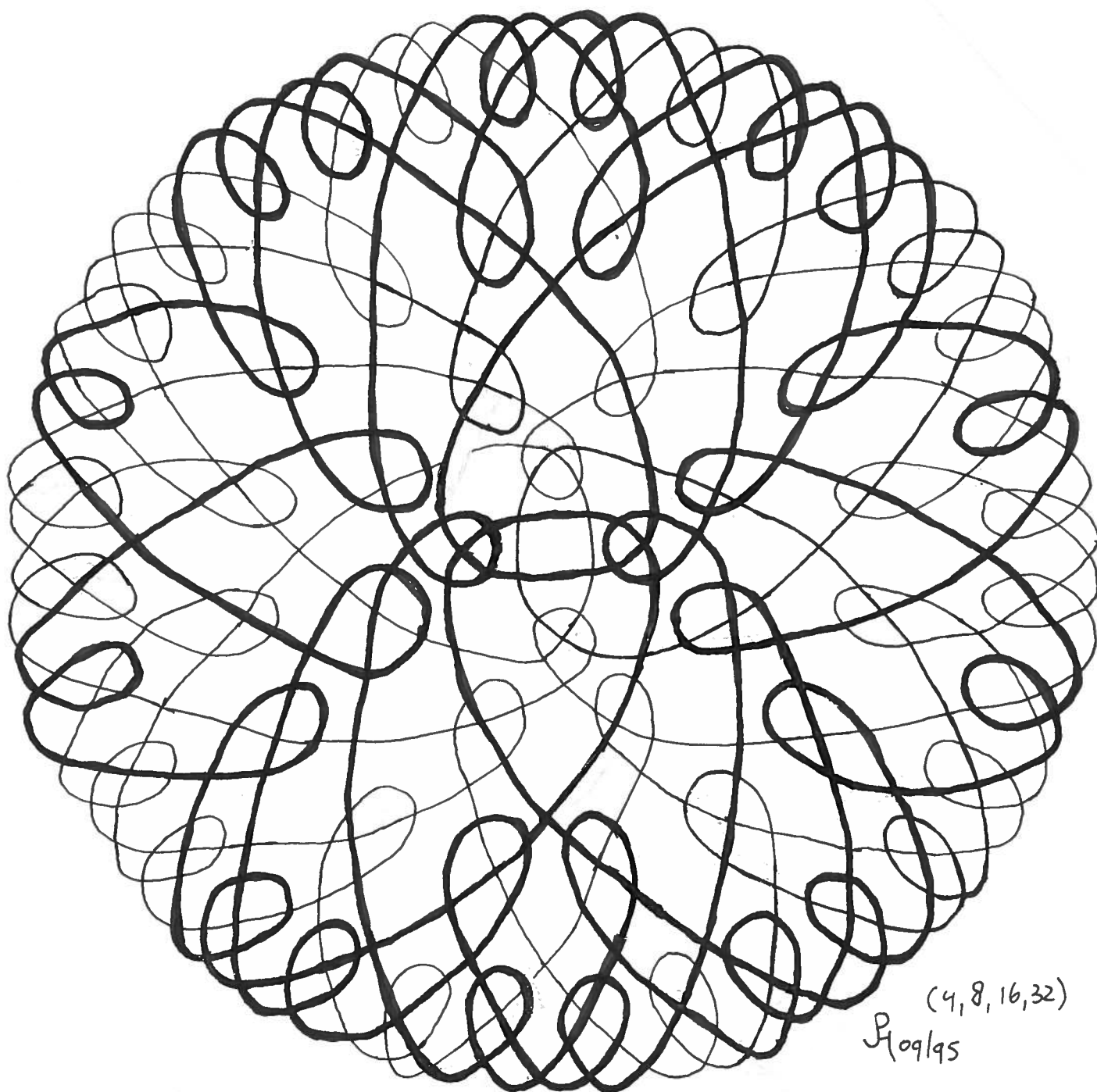
Wederom Twee Mattekens Uit België

Jean Paul Hasselle (Rixensart)

Evenals mijn matje in KK5 heb ik het volgende mattenpaar op onafhankelijke wijze ontdekt. In zijn tweetalige boek *Purjelaivakauden Köysimatot* of in gewoon Zweeds *Segelfartygsepokens repmattor*, uitgegeven door de Finnish Seaman's Service in 1988 (ISBN 951-99965-9-1), bespreekt Arvo Kinnunen een "Rund Däcksmatta" of "Jensens Rosett". Die ronde mat is genaamd naar Jens Kusk Jensen, die in zijn boek *Praktiskt Sømanskab* (1901) een dergelijk patroon toont dat volgens dit principe gevormd werd. Arvo Kinnunen geeft voor deze mat een notatie: (6x12x24). De matten die ik hier toon zijn in deze schrijfwijze dan (8x8x16x32x64) en (4x8x16x32). Het matje uit KK5 is de (4x8x16).

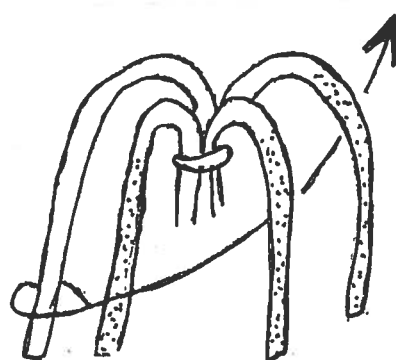
MAT 648 (8, 8, 16, 32, 64)
P
H 07/97

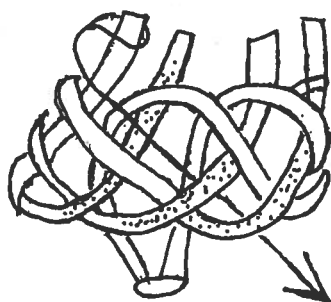
3-Pass Diamant Knoop (op zijn kop gezet)

In KK4 heb ik over Diamantknopen geschreven. Ik heb de konstruktie van de 1-pass Diamantknoop op twee manieren getoond. De eerste methode zoals die vaak in de knoop literatuur beschreven is en de tweede zoals Phillipe Tossijn die geïnverteerd in zijn werk toonde en *Bolknoop* betitelde. Ik had de konstruktie van de 3-pass Diamantknoop aan de lezer over gelaten, want er moet toch *enige* uitdaging overblijven nietwaar? Wie schetst mijn verbazing toen ik een brief van Tom Hall kreeg waarin hij schreef (vrij vertaald):

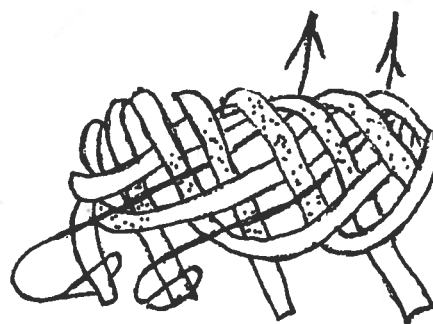
Zoals je weet is de Diamantknoop in fig.1 blz.5 van KK4 het omgekeerde van wat ik de "Rosebud Knot" noem, dat wil zeggen de Bolknoop uit jouw fig.2 op blz.6. Ik vond het interessant om te zien dat ik de 5-strengs Sennit Rosebud Knot omgekeerd maak vergeleken met de manier waarop jij dat toont in figuren 3A-F. Kijk maar op blz.65 van mijn boek Western Tack Tips. Daarom heb ik eens geprobeerd om de 7-strengs 6 bochten Sennit Rosebud Knot uit fig.4.D op jouw manier en de omgekeerde manier te binden. Die laatste krijg je door de pagina om te draaien! Hij wordt dan als volgt gemaakt:

0 U2

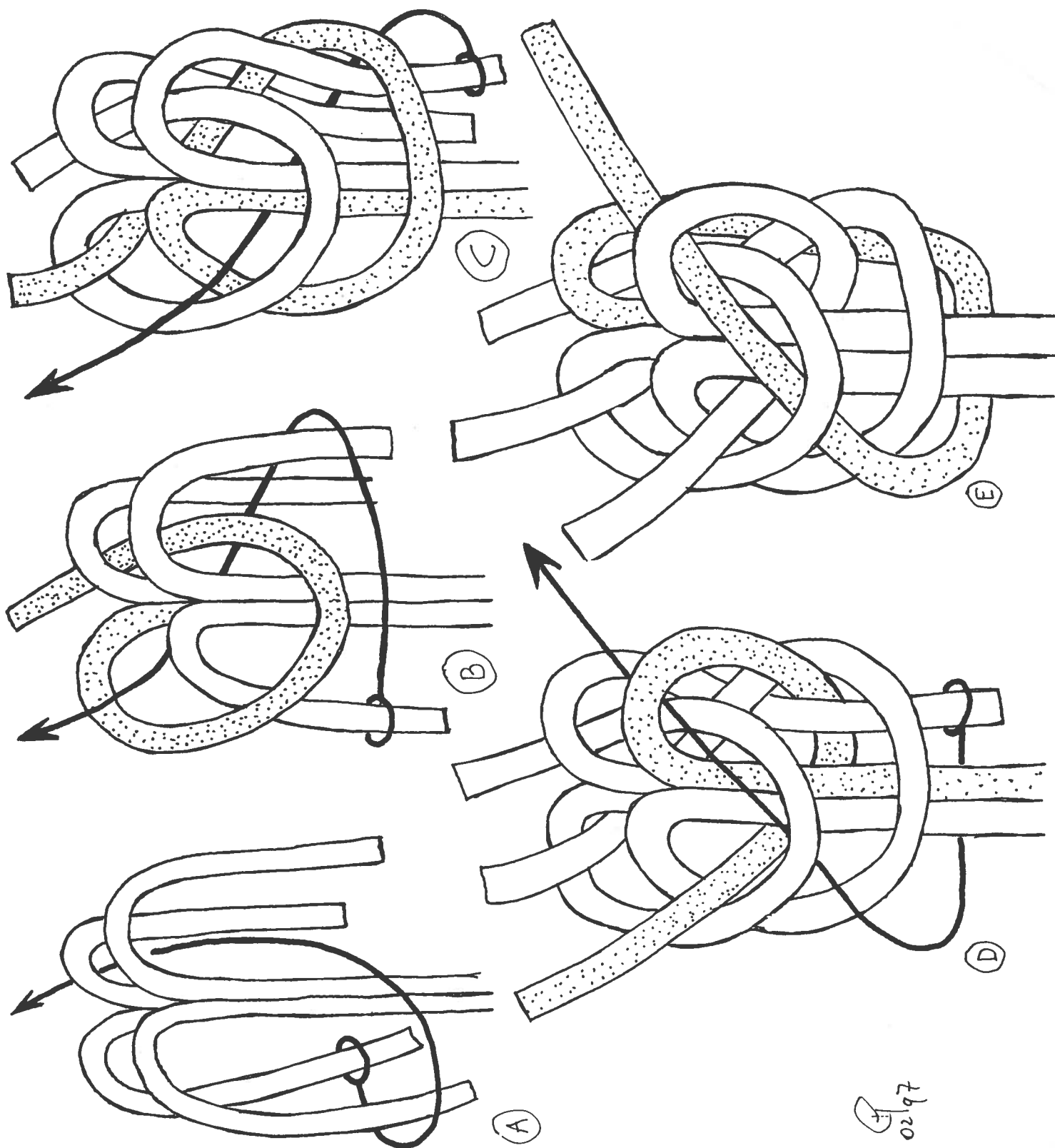
0 U2

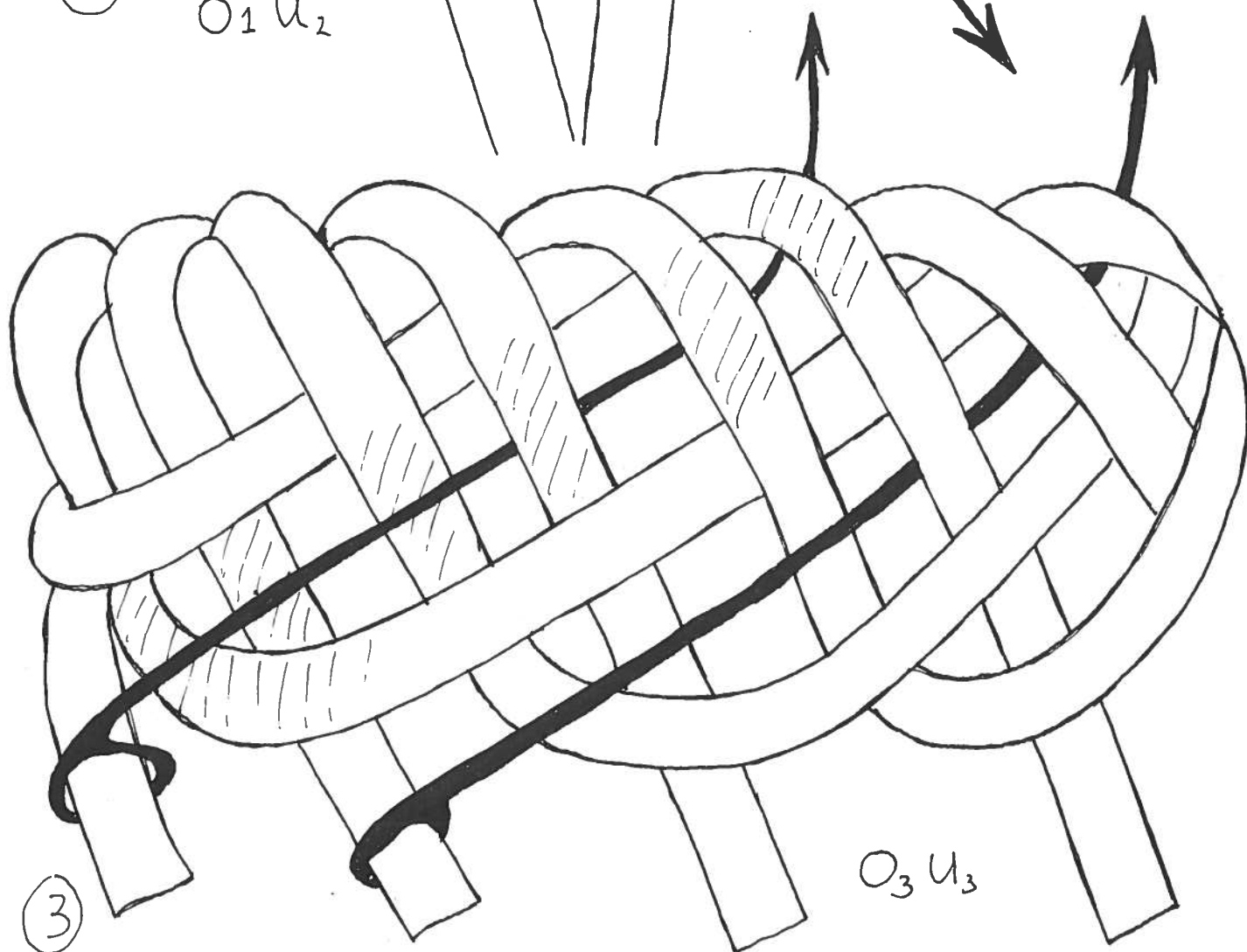
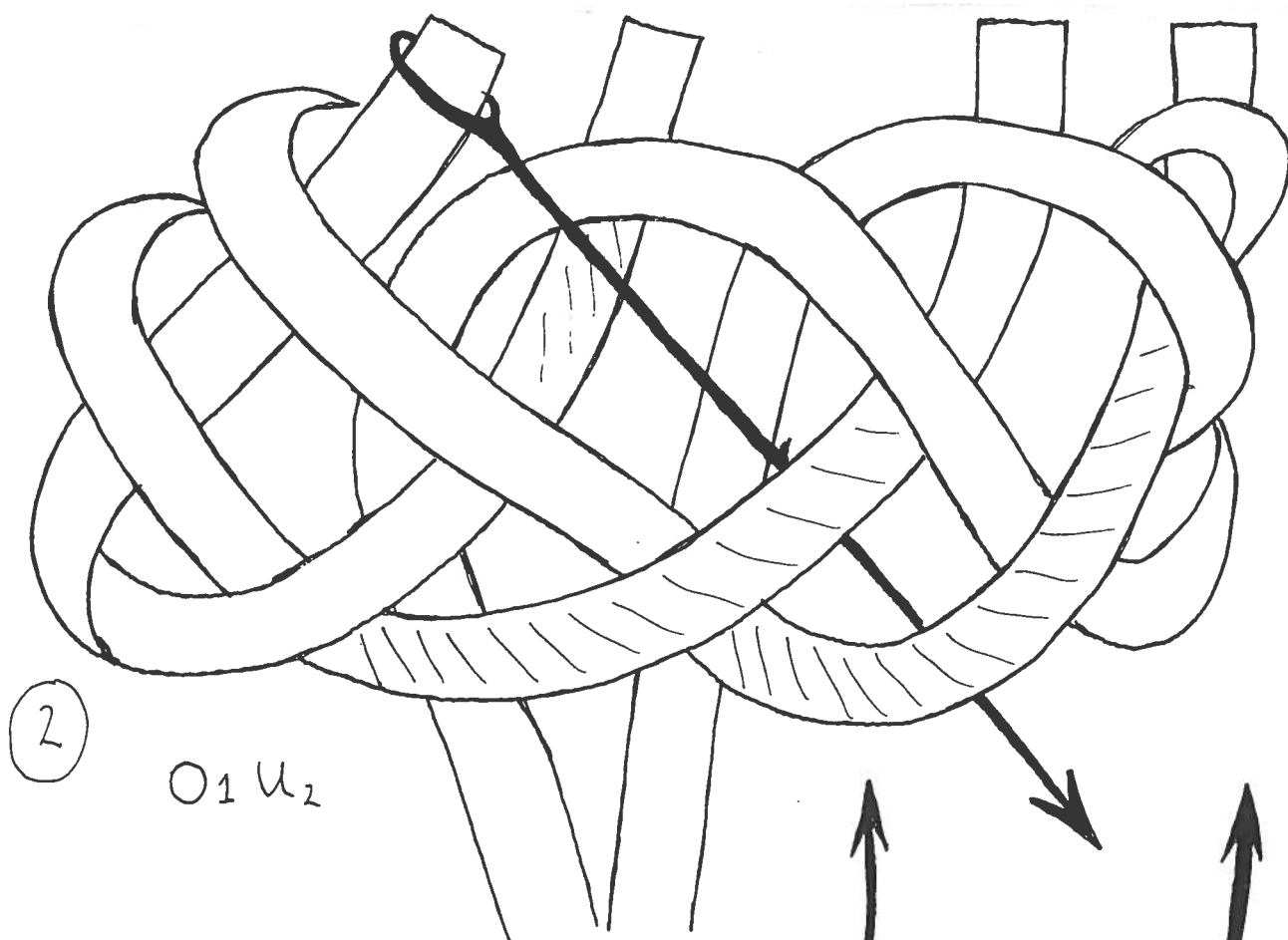

03 U3

Ik toon je deze methode met 4 strengen, omdat het eenvoudiger is om in te zien wat er gaande is. Ik heb ook de strengen gearceerd die tijdens het knopen gekruist worden. Bemerkt dat ik de binnenste strengen van de tweede tekening niet meetel.

De genialiteit van dat soort opmerkingen verdient dan toch die drie-dimensionale plaatjes die ik hoopte niet te hoeven tekenen.....grrr. Gelukkig kunnen we er een paar van Tom gebruiken. Maak eerst een Stoppersknoop van 4 strengen door elk van de strengen Over 1 en Onder 2 te nemen (fig.1A-E). Neem daarna elk van de vier strengen Over 1 en Onder 2 (fig.2). Sluit af door elke streng Over 3 en Onder 3 te nemen (fig.3). Simpel knoopje eigenlijk als je weet hoe het moet! Nou, wie durft er na dit dan met een eenvoudige manier te komen om de 4-pass Diamantknoop te maken..... brieven uit het buitenland doen in deze niet mee!!

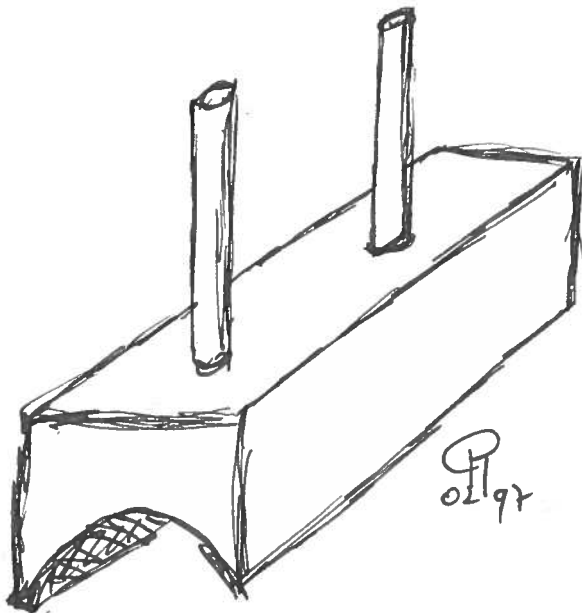
Schiemanswerk, ... een onbekende?

Marc Lauwereyns (Blankenberge)

Lang voordat de mens het wiel nodig had, zal hij knopen hebben om vishaken aan de lijn te bevestigen, om speerpunten op de lans te binden, om boomstammen samen te binden tot een vlot en een schuilplaats te maken voor zijn gezin. Niettegenstaande de technologie tegenwoordig hoogtij viert, hebben we nog steeds knopen nodig. Niet alleen met de veters in onze schoenen en het lint rond de pakjes, maar ook in de gespecialiseerde domeinen als de chirurgie, het boekbinden, het bergbeklimmen, de scheepvaart, visserij en talloze sporten bewijst "de knoop" ons onschatbare diensten. Er zijn duizenden knopen beschreven van het strikt praktische tot het frivole decoratieve. Naast de traditionele plantaardige vezels zijn er nu ook kunstvezels, die touw en knoop een nieuwe dimensie gegeven hebben. Het onderwerp van het knopenleggen is daarom zo uitgebreid en zo divers en oud als de mens zelf, dat het zowel voor de archaeoloog, de anthropoloog en de ingenieur een studie van onderwerp kan zijn!

Wie in het zuidelijke deel van het Nederlandse taalgebied woont en belangstelling heeft in knopen hoeft niet zo ver te lopen. Kom op zondag 12 oktober eens langs in de vuurtoren van Blankenberge op de Zeedijk 1, kant havengeul. Daar is een klein nautisch museum gevestigd van "Het Zeegenootschap". Ook een oud ambacht als het schiemanswerk mocht daar niet ontbreken. We hebben al een tweetal bijeenkomsten gehad, maar mochten onze knoopdagen nog verder uitgroeien, dan wordt er over de mogelijkheid tot een half- in plaats van een heeljaarlijkse bijeenkomst nagedacht. Dus laat iets van je horen als je belangstelling hebt. Tot knoops!

Marc Lauwereyns

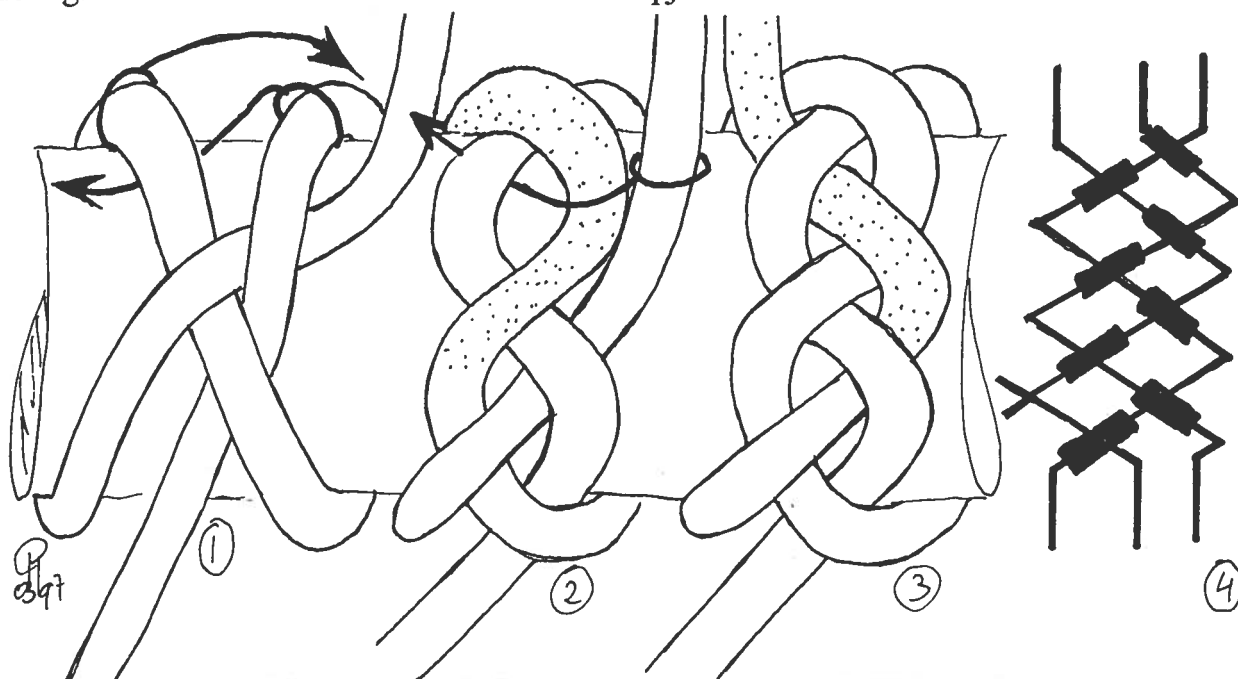

Een kleedkuil uit het museum van Blankenberge.
Weet iemand hoe dit ding functioneert (of nou juist niet meer)??

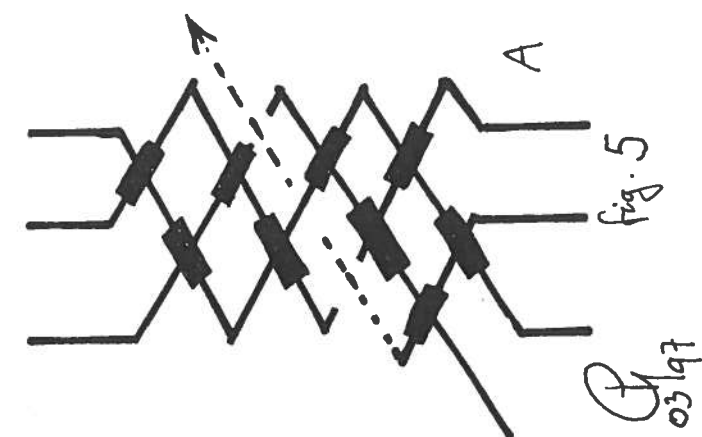
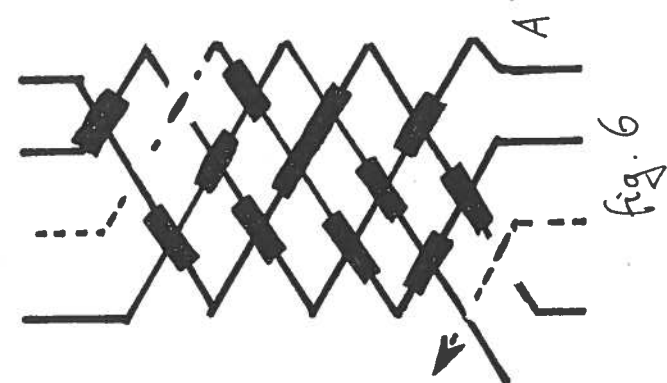
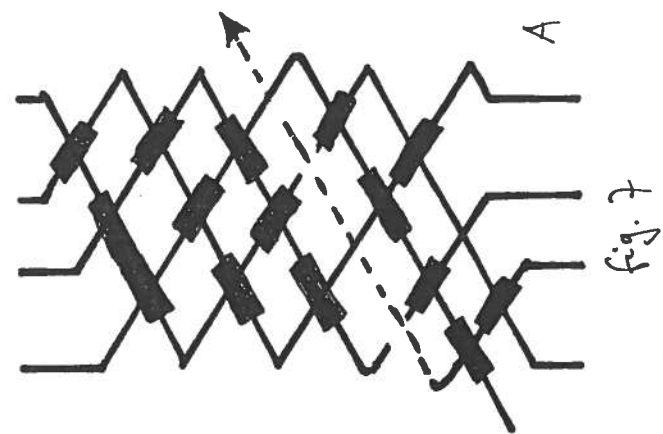
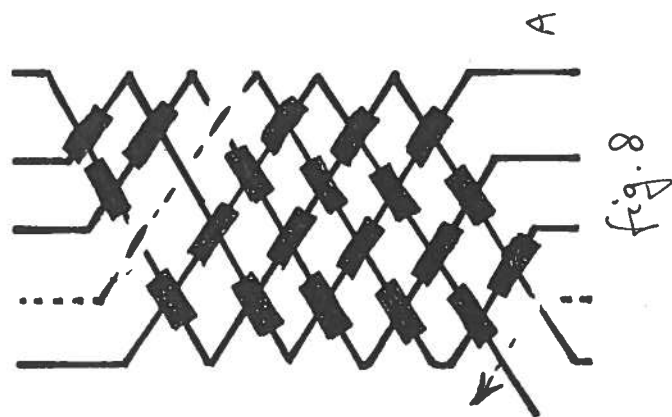
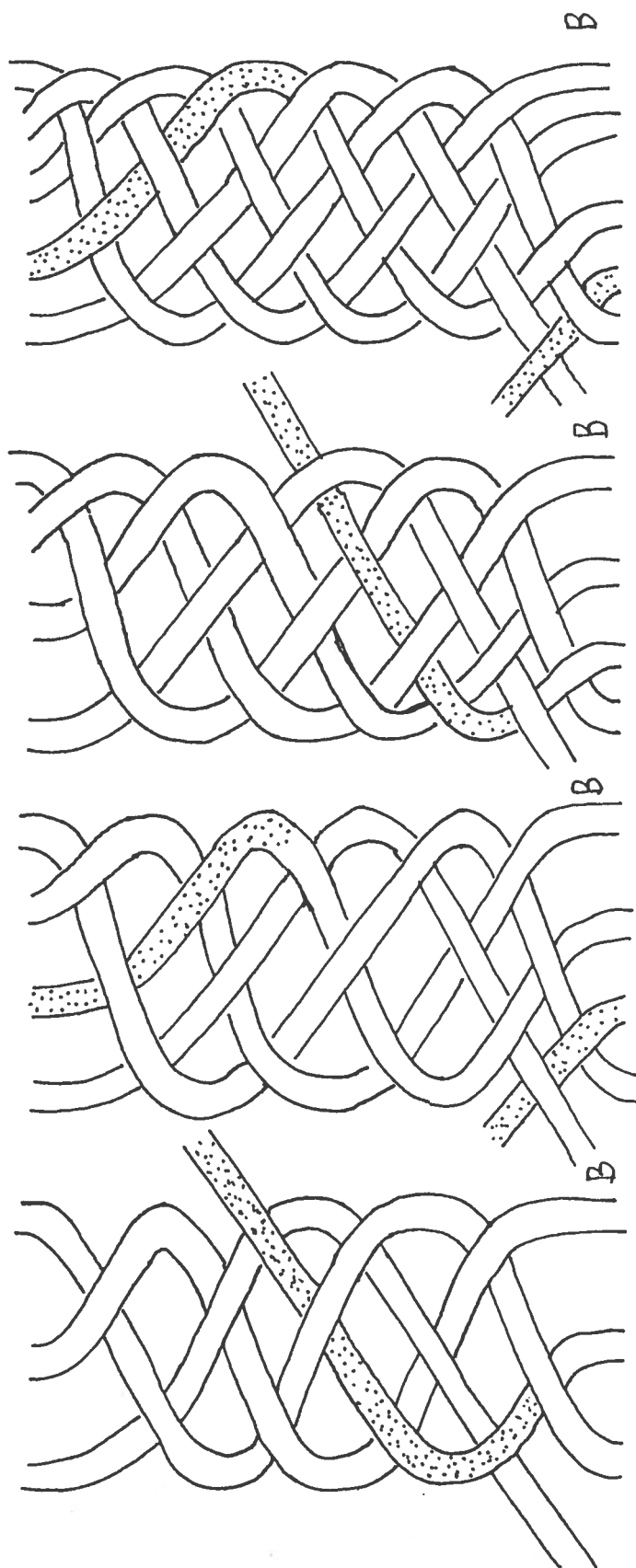
Een Turks Knoopje van 5 parten en 6 bochten

In KK2 hebben we gezien hoe je een 3-partige Turkse Knoop kan maken van 5, 8, 11, 14, 17,... bochten. Ik liet aan jou de uitdaging om een Turkse Knoop van 3 parten en 7 bochten te maken. Zonder opgaaf van redenen zou je dan dezelfde knoopwijze hebben kunnen toepassen om 3-partige Turkse Knopen te maken van 10, 13, 16, 19, 22,... bochten. Dus als we nou een Turkse knoop van 3 parten en 4 bochten hadden, dan zouden we die rij ook kunnen beginnen, nietwaar? (Oja? Waarom dan wel?)

Alvorens goed op gang te komen wil ik eerst iets over de notatie van Turkse Knopen, afgekort tot **TK**, in het algemeen vertellen. Men geeft de grootte van dergelijke "Reguliere Knopen" meestal aan met de breuk p/b , waarin p het aantal parten en b het aantal bochten is. We gaan nu dus een $3/4$ Turkse Knoop maken en laten zien hoe je daar een $5/6$ Turkse Knoop uit kunt halen. Je begint door een welbekend visserssteekje te maken (fig.1). Leg de twee parten in een bocht over elkaar, een z.g. *Reidemeister 2 Move*. Steek het werkende part er doorheen (fig.2). Als je in fig.3 de tampen bij elkaar neemt, zie je het resultaat: een $3/4$ Regulier Knoopje met Casa kodering. Met andere woorden een $3/4$ Turks Knoopje.

Er zijn 2 manieren om alle 3-partige TK te maken, evenzo zijn er 2 manieren om alle 4-partige TK te maken. In een toekomstig nummer van *Het Knoopeknauwertje* zullen we laten zien dat er 2, 6 en 4 starts zijn voor respectievelijk alle 6, 7 en 8-partige TK. In principe bezien we hier een van de 4 verschillende manieren om een 5-partige TK te maken. We gaan onze $3/4$ "vergroten" naar een $5/6$ door achtereenvolgens twee gelijksoortige expansies uit te voeren. In de figuren 5-8(A/B) op de volgende bladzijde zie je hoe de knoop beïnvloedt wordt door de veranderingen die in het rasterdiagram teweeg worden gebracht. Omdat de werkende part in fig. 5 en fig.7 *boven* de staande part gebracht wordt is er sprake van een Methode II expansie. In KK7 en 8 gaan we met dit experiment verder. Alvast veel succes hiermee.

03/97

Beste Pieter,

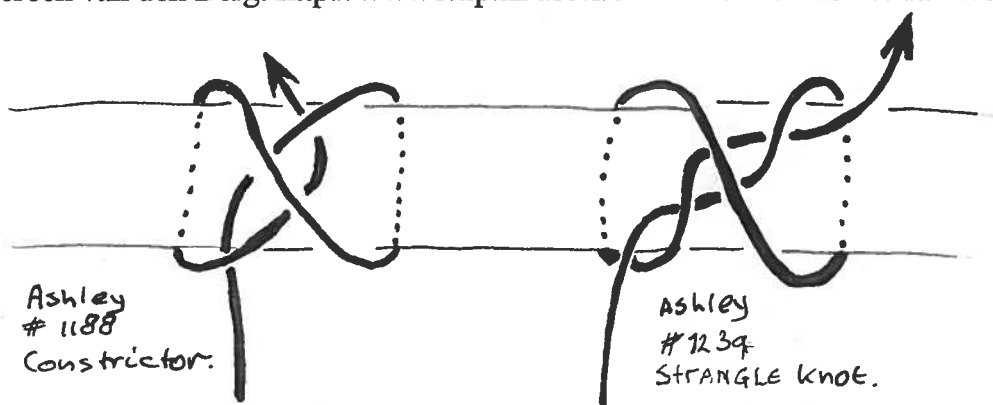
Hoogeveen 11 jan. 1997

Hierbij nog wat materiaal voor je tentoonstelling. Ik heb het gebruikt ter ondersteuning van mijn instructie avonden die ik bij gelegenheid doe voor scouting groepen. Het gehoor kan bestaan uit de leiding, (tbv spelideeën maar ook zaken ter versterking van hun kennis en inzicht), leden (tbv de mogelijkheden en achtergrond informatie zoals bij het pionieren het gebruik van de Mastworp t.o.v de Constrictorknoop en de Wurgknoop - want er is een verschil hoe je het losse eind over een Mastworp begin steekt "van buiten naar binnen" of "andersom" en wat nu eigenlijk het verschil is tussen beide knopen, niet alleen in hun uiterlijk, maar ook in hun gebruik zekerheid (zie tekening). Een deel van het materiaal, dat ik je hierbij toestuur, heeft ook de bedoeling aan te geven dat niet alles zomaar afval is en dat er met een beetje fantasie van alles van te maken is. Maar ook als je echt de moeite neemt en het materiaal ervoor aanschaft om een mooi fluitkoord te maken (meestal de meisjes) Een ander item is de geschiedenis van de "ploertendoder", oorspronkelijk bedoeld als handvat voor de plunjezak, maar los te gebruiken als verdedigingswapen. En dan als laatste het bewijs dat het me gelukt is om de Kerstbelknoop van Tom Hall te maken! Mijn werkwijze was als volgt. Ik heb 18cm isolatie buis met diameter 32 mm genomen en daarop de kruisingen van het diagram mbv kopspelden uitgezet. Na het passeren van een punt werd de speld in het touw gestoken en volledig naar binnen gedrukt. Ik wist dus bij elke onderbreking waar ik was, maar het werkje zat ook geborgd. Dat voordeel kwam tot uiting in het dubbelen mbv het andere losse eind. Het eerste losse eind werd in het centrum van de buis naar beneden gestoken. Na alles gepasseerd te hebben was het eenvoudig een kwestie van aanspannen waarbij elke keer een speld werd verwijderd. De bel kwam vrij snel in model en door het naar boven afschuiven maar ook doordat de bel op de buis zat verliep het process probleemloos.

Dan nog het museum in Den Helder. Het is de **Traditiekamer Willemsoord**, het gebouw staat op het terrein Willemsoord ingang Weststraat (postbus 25, 1780AA Den Helder) Entreprijs fl.1,50 p.p. Openingstijden april tot november elke dinsdag van 10.00 tot 16.00 uur en in augustus woensdag t/m zondag van 13.00 tot 17.00 uur, groepen het gehele jaar door op aanvraag. Het onderdeel van het museum waar onze belangstelling naar uitgaat is op een grote zolder van de werkplaatsen. Dit betreft uiteraard zaken mbt schiemanwerk, tuigage enz. Er zijn allerhande onderwerpen met touw enz. te zien zijn en waar ook nog in een klein deel een werkplaats is. Andere onderwerpen zijn bewapenings-werkplaatsen, elektronisch en optisch bedrijf. Het is dus niet het Marine Museum. Dat ligt op een steenworp afstand om de hoek aan de haven met daarnaast de *Dolfijn*.

Tot slot nog het internet adres voor de gesjorde toren van Beilen. Zie daartoe de homepage van Jeroen van den Berg: <http://www1.tip.nl/users/t883709>. Dit was het dan weer en de groeten

Kees Methorst

Bornem 17 februari '97

Hoi Pieter,

In antwoord op de rubriek "Wie weet?" van KK4 over het touw met de ijzeren kern. Onlangs kwam ik in de koordenfabriek, bij mij in de buurt. Daar lag in de rekken, een tros rode nylon koord van $\pm 20\text{mm}$ diameter, met een stalen kabel als kern. Bij navraag bleek dat koord speciaal gemaakt te zijn om netten voor klimnetten voor speeltuinen van te maken. De kabel als kern dient om te voorkomen dat vandalen deze netten door zouden snijden. Hoe deze koord vervaardigd wordt, kan ik altijd navragen bij mijn volgend bezoek aan de fabriek.

Ik heb een formule gevonden om de diameter van een bol of de diameter van het koord te vinden waar die bal mee bekleedt kan worden met Ashley knoop #2218. Door deze bolbekleder veelvuldig te maken heb ik ontdekt dat onderstaande formule steeds klopt. Mits men er rekening mee houdt dat men de knoop slechts eenmaal verdubbelt.

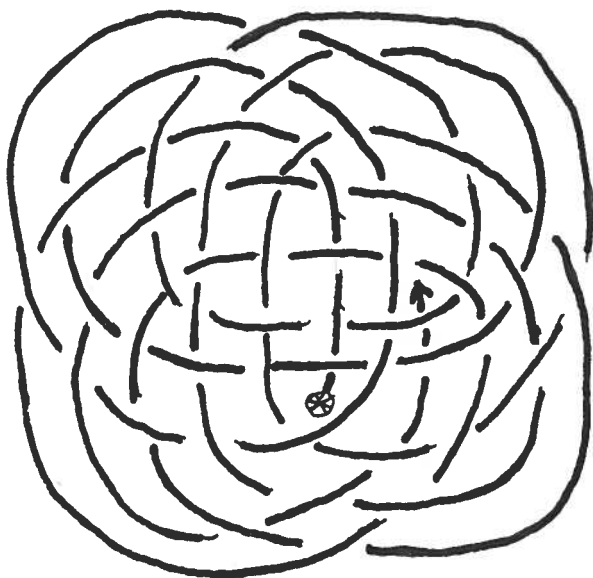
$$\text{diameter koord} * 8 = \text{diameter bol}$$

of

$$\text{diameter bol} / 8 = \text{diameter koord}$$

Ik gebruik steeds stalen bollen uit kogellagers, die men in alle diameters kan krijgen. Moest er al iemand ervaring hebben met deze of andere bolbekleders of formules, zou het interessant zijn om meer te weten te komen bij het meermaal (5-6) verdubbelen van de knoop. Als hier ook vaste regels voor bestaan, mag men mij die altijd bezorgen.

Ik vind *Het Knoopeknauwertje* een prachtig initiatief. Sinds gisteren in Blankenberge ben ik lid en eindelijk hebben Headhunters en Gaucho's geen geheimen meer voor mij. Dit dankzij de klare taal die in *Het Knoopeknauwertje* geschreven wordt.

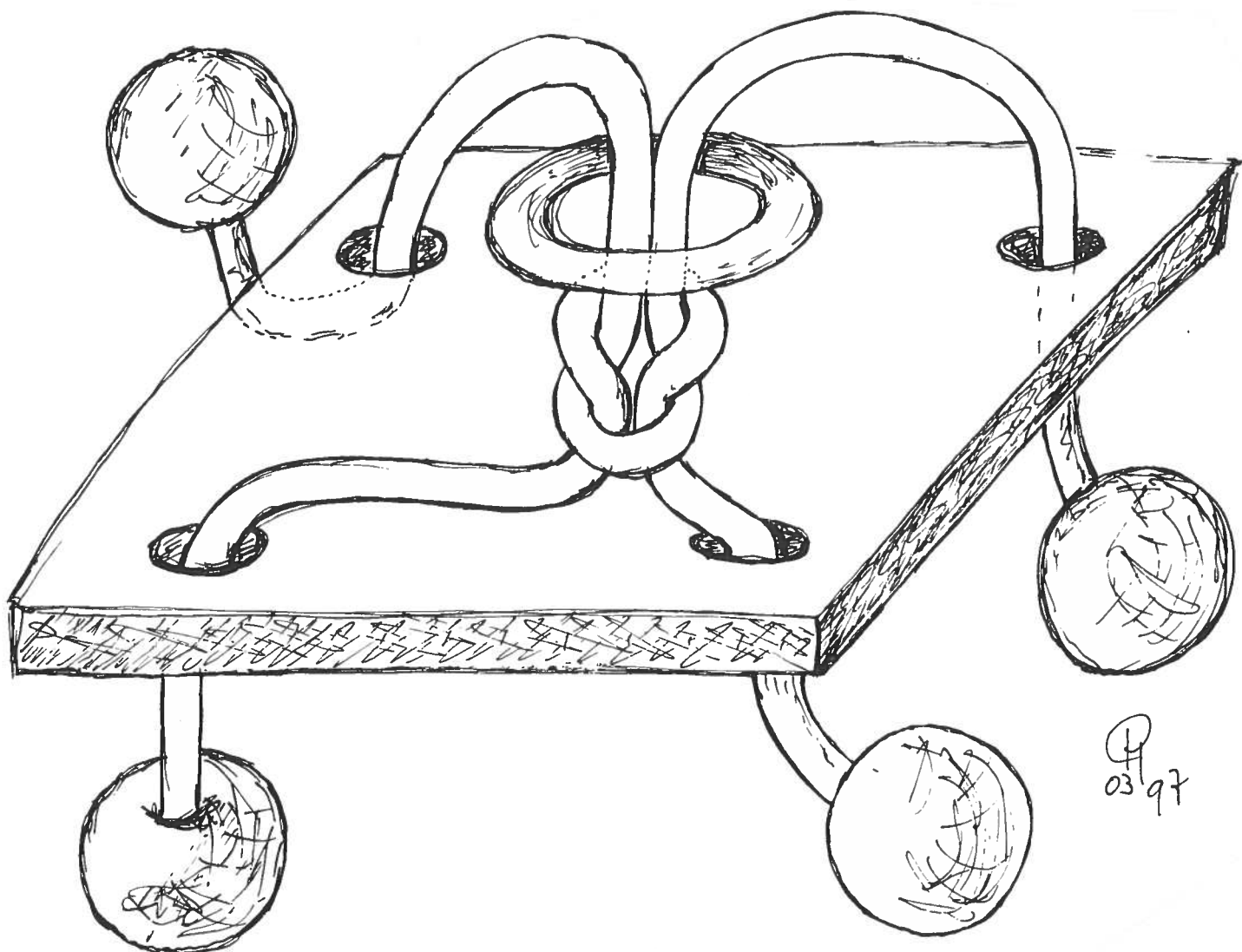
Geert "Willy" Willaert

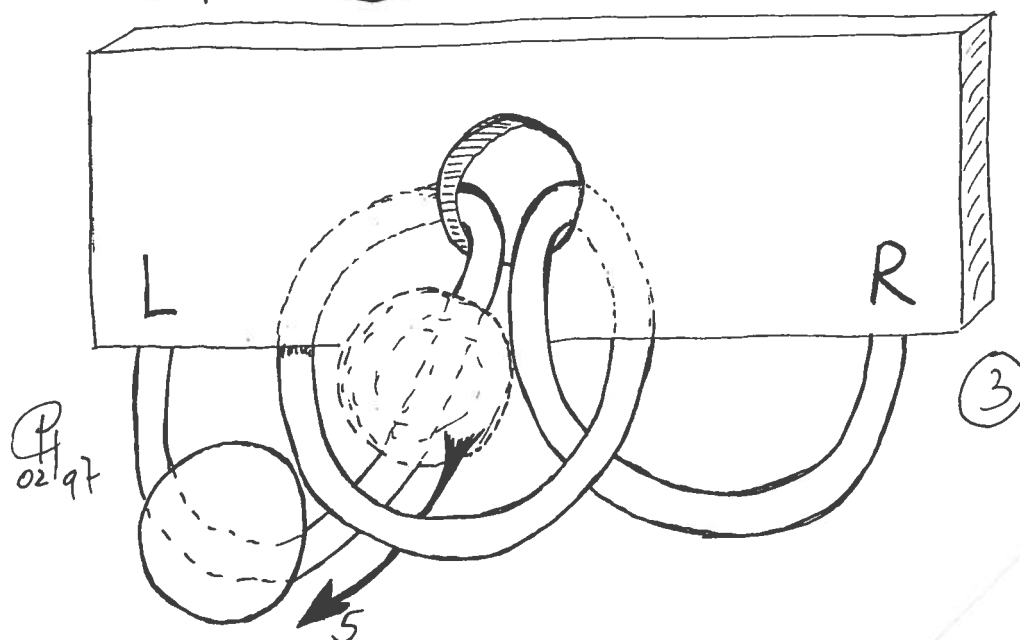
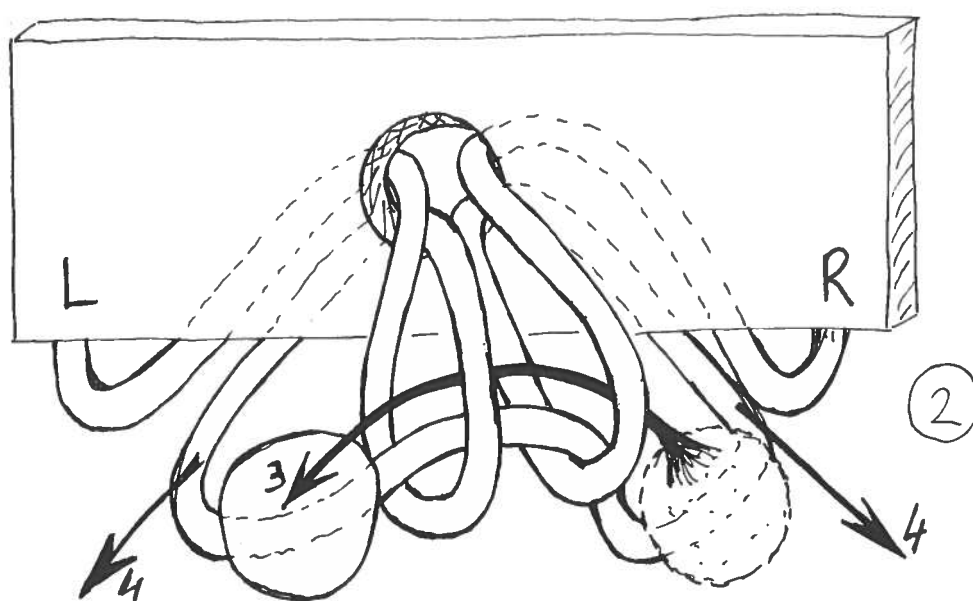
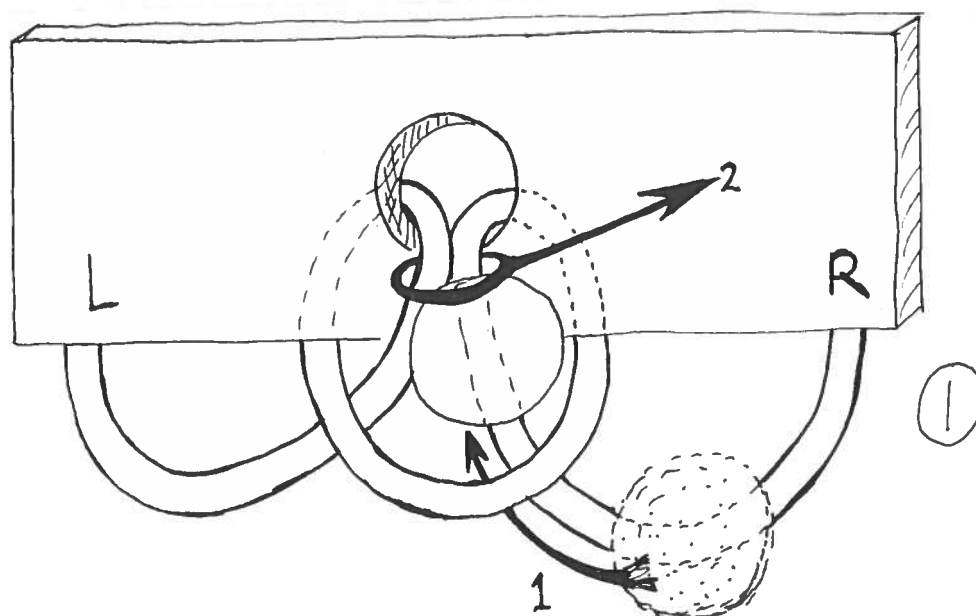
Die Puzzel Uit KK5

In mijn strijd tegen die verschrikkelijke puzzelmakers heb ik ondertussen besloten om hen met gelijke munt betaald te zetten. Ik ga van iedere puzzel die ik tijdens de rest van mijn leven tegenkom in *Het Knooeknauwertje* de "ontknoping" publiceren. Rechts staat hoe je de puzzel uit KK5 oplost: in een bak zwavelzuur, want daar lost bijna alles in op.

Je zult zien dat in de figuren hiernaast één van de ballen gestippeld is en de andere niet. De gestippelde geeft de oude balpositie weer. In fig.1 breng je de eerste bal onder de lus van de Leeuwerikskop Knoop door (1). Trek aan beide bochten boven de bal de lus door het gat naar buiten (2). In fig.2 zie je het indrukwekkende resultaat van je handelingen. Schuif de bal door beide lussen (3) en trek de lussen weer terug door het gat heen (4). Als laatste rest je dan nog om de bal vanonder de lus van de Leeuweriks Knoop door te halen (5), zoals in fig.3 weergegeven.

Tjah, het stelt echt niks voor, als je weet hoe het moet! Om je eigen talenten even te tonen geef ik je hierbij een plaatje van nog zo'n puzzel die Ineke de Kok mij om een of andere vage reden kado gedaan heeft. In KK7 volgt de oplossing, onder het voorbehoud dat ik tegen die tijd weet hoe de ring los en dan weer vast te maken.....

De Brexpo

Voor alles: de openingstijden van het visserijmuseum (tot eind oktober) zijn: iedere Zaterdag en Woensdag van 10-12 en van 14-17. Iedere Zondag van 14-17. In de maanden juli en augustus is het museum iedere Zondag geopend van 14-17 en elke andere dag van 10-12 en van 14-17.

Tjah, dat had de redakteur een beetje fout gekregen in KK 41/2, maar nu is het dan zelfs voor mij ook duidelijk. Op Zaterdag 22 maart, tijdens de jaarlijkse openingsceremonie van het visserijmuseum, waren er talloze genodigden, vissers, burgemeesters, wethouders, kolenboeren, zeilers, musici, seashanty zingers, enzovoorts. De aanwezige Knoopeknauwerlezers die tussen alle vitrines te ontwaren waren: Cornelis Kooiman, Willem en Maarten Taal, Janna en Hesder Boonstra en uiteraard Els Clement, de conservator van het museum. Oja, ondergetekende was er ook bij, want die moest een uitlegje geven bij de tentoonstelling getiteld "*Visserisknopen en Schiemanswerk*". Het leek me dat vissersknopen niet bestonden, want wevers gebruiken ook schootsteken, en dat schiemanswerk feitelijk een vrij ongedefinieerd begrip is. Dat was dan in het heel erg kort de inhoud van mijn praatje dat 13, 87 minuten duurde.

De eerste workshop: Zaterdag 5 April 1997.

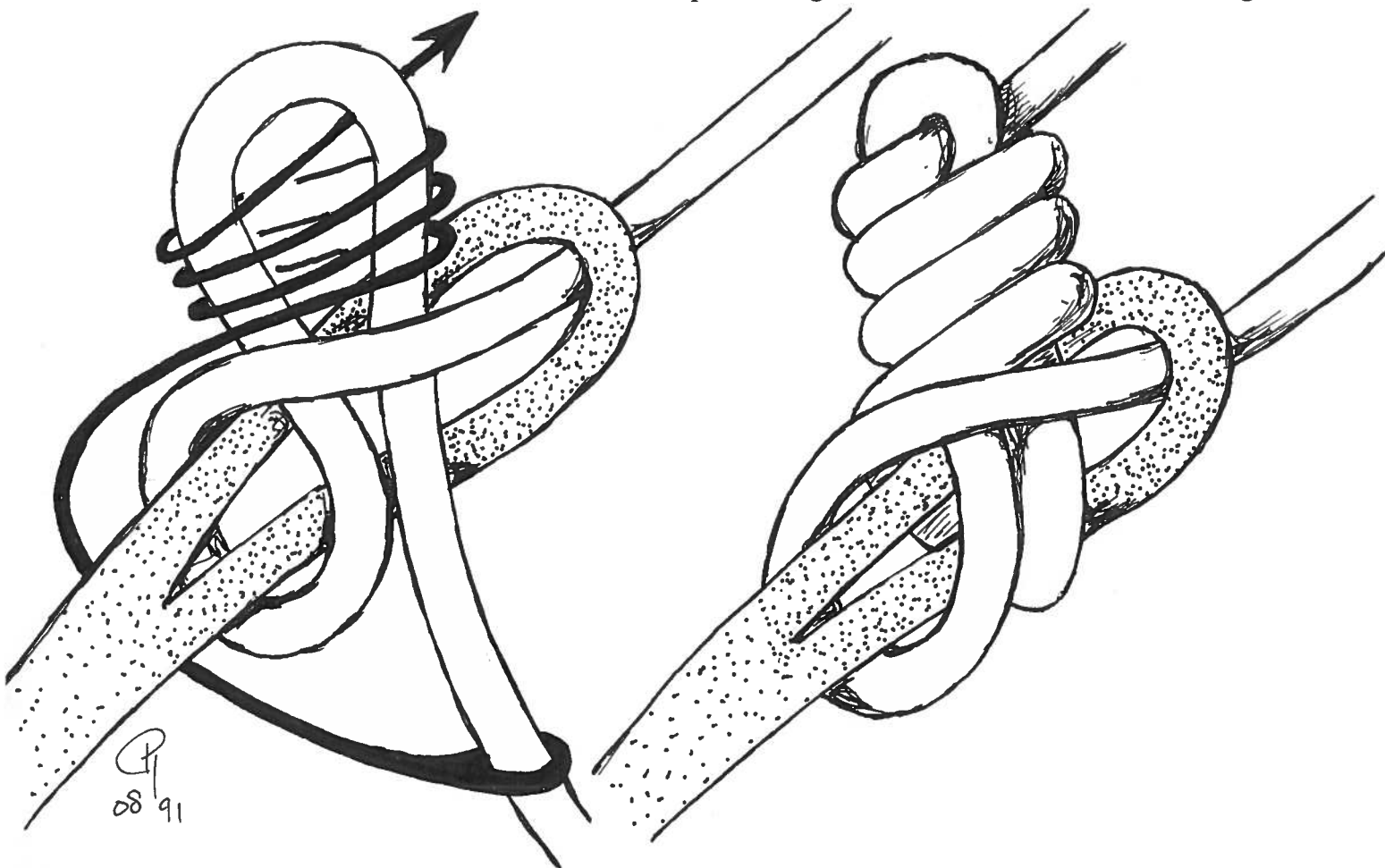
Ondanks het koude regenachtige weer was er een ware volksverhuizing richting Breskens. Zo troffen we aan: Krijn, Abel, Jeannette en Ruben Troost, Els Clement, Frans Masurel, Cornelis Kooiman, fenderman Willem Taal, Jean Paul Hassele, Willy Willaert met de charmante Franse Julie, Jan Hoefnagel (die bergen belangstelling trok met zijn ter plekke geslagen touw), Dean en Dotty Westervelt, Jaap Albregtse, en ikke (natuurlijk). Er was die morgen ook een delegatie van de PZC, de lokale streekkrant. Ze hadden een paar reporters en fotografen gestuurd en dat leidde dan weer tot het artikel elders in dit nummer van *Het Knoopeknauwertje*. Er was die dag heel veel te zien en te leren. Scheveninger Willem Taal gaf een demonstratie in het maken van fenders. Willem maakte (ter overvloed uiteraard) alle omstanders er opmerkzaam op dat, ondanks al je goede intenties, je toch altijd vergeet hoeveel touw je nou eigenlijk gebruikt hebt als je fender klaar is!! Tjah, de praktijk kent zo zijn tekortkomingen. Na het middaghapje in *Het Vissershuis* aan de andere kant van de dijk was er de tweede ronde. Krijn Dirk Troost uit Axel vroeg zich af waarom men niet meer over simpele knooppjes zou kunnen schrijven. Zijn zoontjes Abel en (vooral) Ruben zijn wild met het leggen van allerlei soorten knopen. Is er in die lezer schare iemand die weet hoe voor kinderen te schrijven (en tekenen?) In die discussie vindt Willem Taal vind dat de Paalsteek met de tamp aan de buitenkant *veiliger* is als je kinderen met touw werk dat om bolders geslagen ligt laat werken. Tjah, Willem was die dag nogal op dreef, want hij vertelde ook dat de drie bindsels boven een juffer/doodshoofd blok namen hebben: pop, hart-en knijpbindsel. Nooit geweten. Zo zie je maar weer waar een dagje Breskens goed voor is. Cornelis Kooiman vertelde me dat men staaldraad opspant voordat het bekleedt wordt. Door de spanning uiteindelijk te verwijderen spant men als het ware het bindsel van binnenuit. Het museum zorgde goed voor zijn gasten, maar sloot helaas om 17.00 zijn deuren. Maar in de traditionele chinees, die achter elk knoopevenement aangeknoopt wordt, gingen we toch nog even door tot 21.30. Aan alle positieve geluiden te oordelen: een geslaagde dag. De groeps foto moet nog uit de States komen en die sluiten we in KK7 bij.

De tweede workshop: 3 Mei 1997

Die zonovergoten dag konden we verwelkomen: Lenie van Vuuren, die Wim Siebon meebracht, Hieke en Wim Bolleman (om naar touwtjes en het paardehoofdstel van Tom Hall te kijken), Els Clement was er natuurlijk bij en Ineke de Kok. Een paar hadden toegezegd om "proberen aanwezig te zullen zijn", maar dat lukte niet zo best. Willy Willaert was de dag ervoor geopereerd en had een goede verklaring. De anderen zullen vast wel met een "goede" verklaring komen, of juist niet. In ieder geval kon je die dag in Breskens over knoopjes kletsen. Wat de bezoekers betrof: ze kwamen in vlagen. Er zijn een tweetal duitse busvrachten over onze knopenleggershoofden uitgestort. Het was dus op die momenten hardstikke druk. Wat de knopen betrof hebben Lenie en Ineke van allerlei soorten wat laten zien. Lenie maakte zelfs een eigen variatie op het Vuurtorenknoopje die mij toch wel verbaasde. Misschien dat ik daar nog wel eens iets over in KK schrijf, misschien ook niet. Ineke trok belangstelling met haar miniskule geknoopte vliedertjes en haar treiterballen. Zelf stond ik netten te boeten. Het was alweer 6 jaar geleden dat ik voor het laatst *echt* gewerkt had! Ik was best wel verbaasd dat ik het nog kon...dat netten boeten, dus. Het kostte wel zweetdruppeltjes, maar dat kwam omdat het die Zaterdag in mei zo ontzettend warm was. De volgende workshop is op de eerste Zaterdag van juni.

Een Drijfnetten Vissersteekje

Hier een van de verbindingsknoopjes die ik gevonden heb op de *Marjun III*, die vanuit Nexø op Bornholm (een groot eiland ten zuiden van Zweden) de Oostzee met drijfnetten leeghaalt. Het is in feite een zwaar veredelde Schootsteek met slip. Het ding ziet er niet uit, maar is enorm veilig.

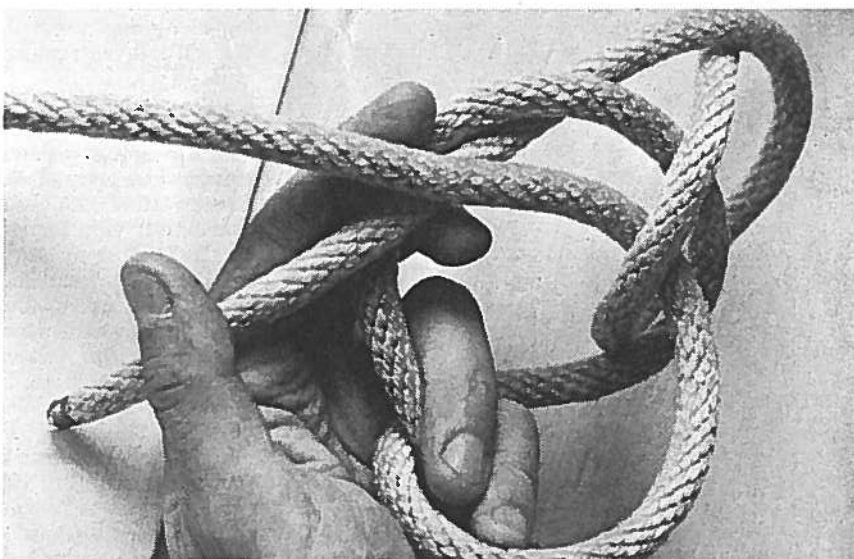
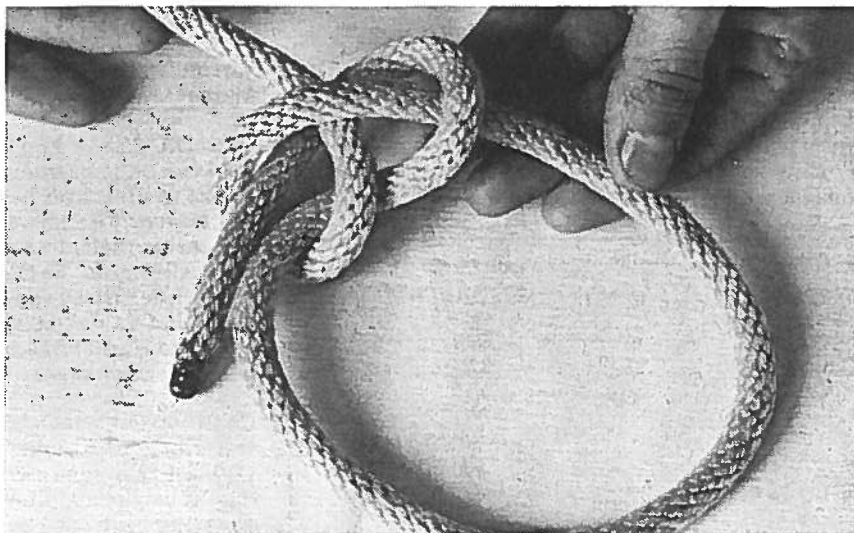
Die knopen zitten

door Wout Bareman

Waarom legt de 73-jarige Wim Bolleman uit Axel knopen? Omdat het z'n hobby is. Hij was nauwelijks zeven jaar toen hij leerde splitsen. Nu mag hij zich amateur-touwslager noemen. Enne... de touwtjes die Bolleman op zijn lijnbaan spant, zijn uniek. Op de seizoenstentoonstelling in het Visserijmuseum in Breskens is er een aantal te zien. Ze liggen er in vitrines, tussen zeemansknopen, sierknopen en ander knopen. De zeemansknopen (we hebben het over de maststeek, de paalsteek dan wel de weversknoop) zijn het populairst. Maar ach, er is zoveel meer...

Neem nu de boerenknoop. Bolleman kan beeldend verhalen van de boerenmaststeek. Maar ook over vlechten, splitsen en knopen in het algemeen kan hij bomen opzetten. „Ik was inderdaad zeven jaar toen ik voor het eerst splitste. Toen kreeg ik een geit en heb ik het geleerd.” Na de geit schakelde hij over op paarden. Die zette hij klaar voor de keuring, voor de concoursen. „Een knoop is een knoop, maar je moet hem weten leggen”, zegt hij. Jawel, en een maststeek is een maststeek. „Ik moest het wel leren. Want kon ik het niet, dan kreeg ik zoveel schoppen voor m'n kont tot ik het kon.” De blauwe knoop? Die kent hij ook. Van drank houdt-ie niet.

Laten we het hebben over de platte knoop. Het handboek 'Steken, splitsen en knopen' van de hand van Cyrus L. Day meldt daarover: „De platte knoop kan worden gebruikt wanneer er op beide vaste tampen spanning staat. Feitelijk dient hij om iets te omvatten of bij elkaar te binden, zoals een bundel of een strook zeildoek bij het reven. Hij wil gemakkelijk gaan slippen als de tampen niet beide even dik zijn of niet uit hetzelfde materiaal bestaan. Met een flinke ruk aan een van de tampen wil hij wel losschieten ('openbreken'). Het is zelden de juiste knoop om twee losse lijnen aan elkaar te verbinden en hij is zeker niet geschikt om zware trossen op elkaar te steken.” De boerenknoop, ook wel oud wijf genoemd wil meestal of slippen of vastknijpen en kan daarom beter ook niet worden gebruikt. Pieter van de Griend uit Terneuzen weet alles van knopen, steken en splitsen. Hij wil er alleen niet mee in de krant. „Vraag het maar allemaal aan de mannen die het echte werk doen”, zegt hij. Van de Griend was overigens wel verantwoordelijk voor de samenstelling van de tentoonstelling, die tot na de zomer te zien is in het Visserijmuseum. Hij is ook uitgever van Het

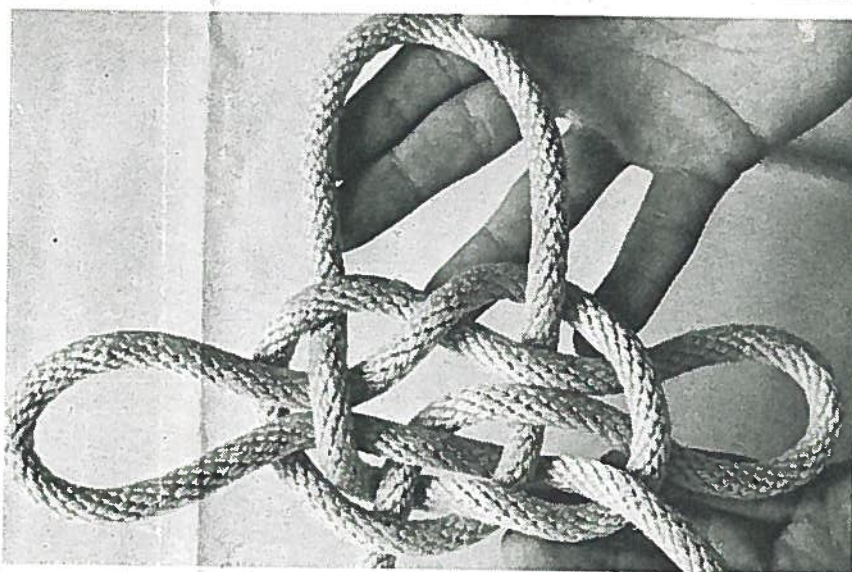
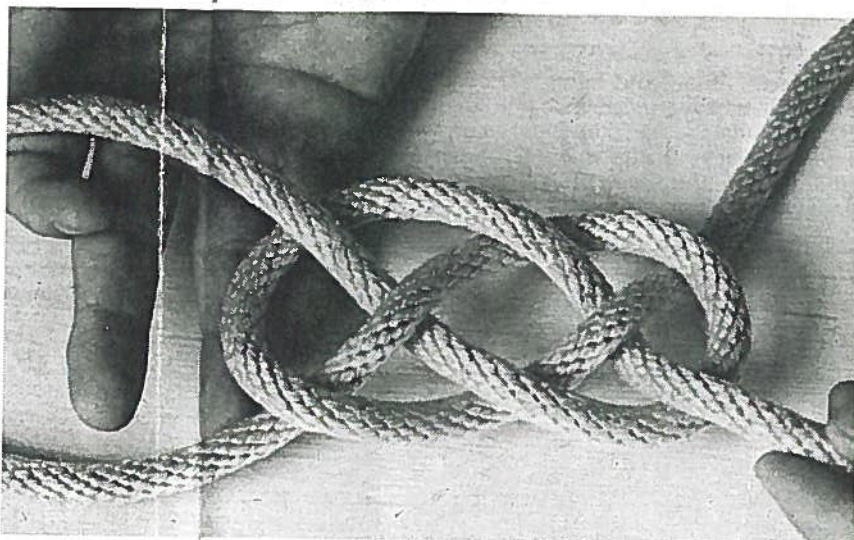
Een aantal knopen, die te zien zijn in het Visserijmuseum in Breskens: linksboven paalsteek en rechtsonder de schuifknoop.

Knoopeknaauwertje, een tweemaandelijks periodiekje dat zich ten doel stelt 'het fenomeen knoop in het Nederlandse taalgebied te stimuleren en verder te ontwikkelen'. En hij schrijft er nog bij dat het naar personen en instanties in Nederland en België wordt verzonden, die de kunst van en/of de wetenschap achter knopen steunen. Van de Griend is een enthousiasteling, die uit de bol kan gaan bij het zien van een knobbel- of een vuurtorenknoopje, zo blijkt. Om niet te spreken van het Belgische Matteke. En zo schrijft Pieter: „Naast de beloofde foto van een stukje van het werk van Frans Masurcel, toont hij ons ditmaal de Kirsten Knoop, die volgens mij nog nergens verschenen is. Het blaadje heeft al enige primeuren en daar gaat het om, laten zien dat knoopjes een alles be-

halve statisch onderwerp vormen. Zijn ze trouwens nooit geweest. Er zijn alleen van die romantici die beweren dat toen de zeilvaart verdween, knoopjes ook dood moesten.” Je hebt het internationale knopersgilde en een klein Nederlands knopersle-

in je genen

de karaatsteek, rechtsboven de topsteek met drie bochten, linksonder de eskimo-
foto Charles Strijd

gioen. Volgens Van de Griend zijn er de afgekloper jaren zo'n 200 getraceerd. Zeevarenden, oud-padvinders en mensen uit het boerenbedrijf, zoals Wim Bolleman. Mensen die sierwerk maken, denkhoofden die het wiskundig benaderen en lui die knopen en steken leggen vanwege hun werk. De internationale club heet - hoe toepasselijk - 'knothing matters' - en volgens de overlevering is het leggen van knopen zo oud als de mens. De eerste heuse knoop is opgedolven in Israël en moet 20.000 jaar oud zijn. Trouwens ook in Franse grotten zijn wandschilderingen aangetroffen, die beesten met geknoopte touwen tonen. Dus mogen we ervan uitgaan dat het fenomeen welhaast een half miljoen jaar oud is. De Engelsman John Smith repete in 1625 in een boek al van de trom-

petsteek, de paalsteek en de schildknoop.

In het Visserijmuseum zijn knopen te zien uit Amerika, Denemarken, België, China en uit de streek. Knopen van Jaap Aalbrechtse uit Breskens bijvoorbeeld. Vissersknopen, schiemanswerk, sleutelhangers, allemanseindjes en sieraden. Uit Amerika is bijvoorbeeld mooi leren knoopwerk te zien dat cowboys maakten voor paardenhoofdstellen. Iedere eerste zaterdag van de maand verzorgt het knopersgilde demonstraties.

Terwijl knoper Masurel z'n knopen toont aan jongelieden die als padvinder geen gek figuur zouden slaan, brengt de touwslager zijn lijnbaan op orde. En dat herhaalt zich de komende maanden op elke eerste zaterdag.

12
z

vrijdag 11 april 1997

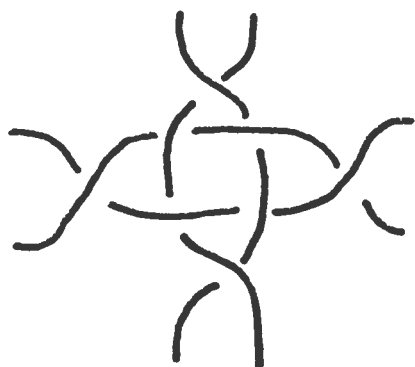
zeeland

PZC

Dordrecht 16 April 1997.

Beste Knoopeknaauwer,

Ik ben aan het kantklossen geweest en heb een Turkse Knoop gekantklost. Daar heb ik de volgende techniek voor gebruikt. Het leggen van de draad van links over rechts noemen ze **kruisen** en van rechts over links **draaien**, meer is het niet. Hier is een klein tekeningetje. De slag die ik gebruik heb noemen ze **vetergatslag**.

In het blad *Handwerken zonder Grenzen* heb ik een aantal artikeltjes gevonden over vlechtwerken in diverse landen. Voor knopers die graag verschillende vlecht technieken uit willen proberen kunnen hier hun hart ophalen.

Henriette Beukers : "Transparant Vlechtband", blz 34-41, 1983, nummer 2.

Henriette Beukers: "Mexicaans rietvlechtwerk", blz 46-51, nummer 4 (ongedat. vóór 1980).

Fenny Nijman: "Lontar Palm", blz 24-33, nadere informatie ontbreekt.

Sylvia Keppel en Raya Nunez-Mahdi: "De vlechtsters van Tasikmalaya", blzn 20-27, nr.3, 1982.

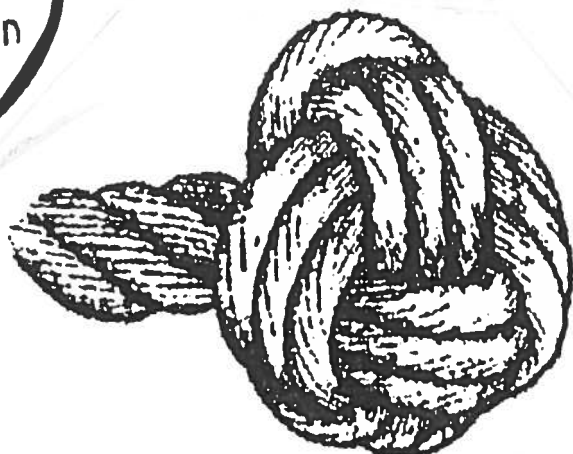
Henriette Beukers (?): "Vlechtwerk van de Ziospata", blzn 17, nummer 5 (ongedat. vóór 1980).

Henriette Beukers: "Maak gevlochten vogeltjes", blzn 14-15, nummer 6, 1984.

Groetjes

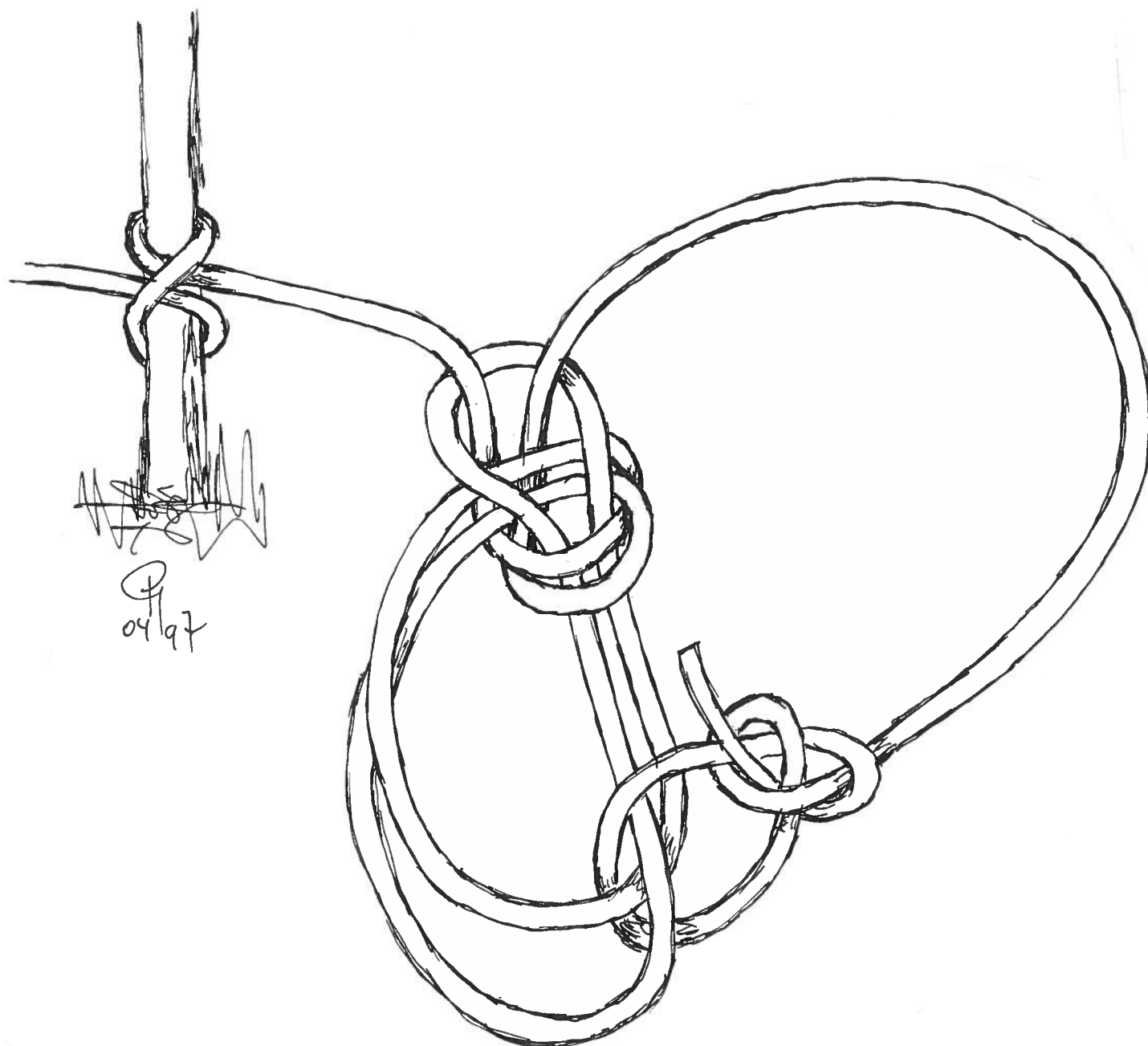
Ineke de Kok

Cartoon Ineke de Kok

Een knoop die in Breskens aanspoelde **Dean Westervelt (Acme/USA)**

In de jaren dat ik bij de *Boyscouts of America*, de Amerikaanse Scouting, betrokken ben geweest heb ik vaak onderstaande knoop ter onderhouding gebruikt. Het maken ervan is niet moeilijk. Je verankert de ene tamp aan een boom of een ander solide object (fig.1). Maak een Dubbele Paalsteek in de bocht (fig.2) en bindt de andere tamp met een Paalsteek door beide lussen van de Dubbele Paalsteek (fig.3). De vraag is dan hoe je uit deze knoopconstructie de Dubbele Paalsteek kunt verwijderen zonder de (Enkele) Paalsteek los te maken. Er is uiteraard meer dan één mogelijkheid om deze knoop te ontwarren. Ik houd me voor alle oplossingen aanbevolen.

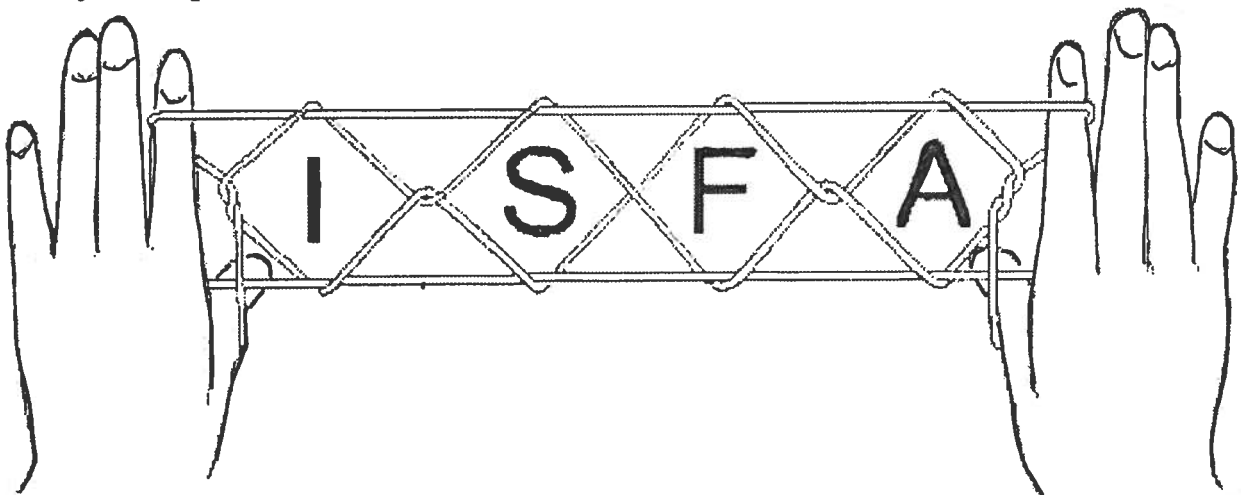

Kwakiutl String Figures

Van alle spelletjes die mensen spelen geven touwfiguren een bijna universeel amusement. Ze verschijnen in zo goed als alle kulturen. Momenteel zijn er ongeveer 2000 structuren bekend. De studie van Noord Amerikaanse touwfiguren begon toen de vermaarde anthropoloog Franz Boas een paar Eskimo figuren beschreef, maar er zijn talloze andere volkeren op het Amerikaanse kontinent die dergelijke figuren gemaakt hebben. *Kwakiutl String Figures* is daarom in meer dan een opzicht een opmerkelijk boek. Dat het sinds 1930 in manuscript vorm op uiteindelijke publikatie in 1992 gewacht heeft is een, dat het het werk is van de Russische ethnografe Julia Averkieva (1907-1980) en de Amerikaan Mark Sherman een ander. Het lag in april bij De Slegte op de nieuwe-boeken-plank voor fl. 19,90 (400BEF). Volgens mij is het een van de spannendste en best geschreven boeken over touwfiguren dat er bestaat. Het beschrijft 112 figuren van de Kwakiutl Indianen stam aan de Amerikaanse Westkust. Een studie die Julia Averkieva in 1930, als (enige) begeleider van de wereldberoemde anthropoloog Franz Boas heeft gedaan. Het biedt de lezer bijna 200 pagina's aan geschiedenis, analyse en een grootse bibliografie over het onderwerp. Je kunt Mark Sherman (76033.2006@compuserve.com) via de *International Stringfigure Association* (ISFA) bereiken. Als je niet weet wat de ISFA is moet je nog even verder lezen.....

De International String Figure Association

Volgens sommigen hangen origami, touwfiguren en knopen met elkaar samen. Saito Yen heeft in 1908 een boek geschreven dat origami en knopen verbindt en in veel knopenboeken staat wel iets over touwfiguren, maar is een touwfiguur nou wel of geen knoop? Je vraagt jezelf af waarom mensen in het geheel genomen touwfiguren maken, nietwaar? Het vreemde is dat de touwfiguren wereld al langer georganiseerd is dan de knopen wereld! Die organisatie begon in 1978 als geesteskind van de Schotse dominee Philip Noble en de Japanse wiskunde professor Hiroshi Noguchi. Het heeft een wereldwijde ledenschare van 150. Ze geven het wel zeer verzorgde blad *Bulletin of the International Stringfigure Association* uit [ISSN 1076-7886]. Het kost 25 US dollars om lid te worden en dat kun je worden door te schrijven naar ISFA, P.O Box 5134, Pasadena, California 91117, USA. Dat de ISFA zijn zaakjes voor elkaar heeft is duidelijk. Kijk maar op hun home page, die te vinden is op: <http://www.isfa.org/~webweavers/isfa.htm>. Ik kan je verzekeren dat die pagina de moeite waard is. Misschien zouden we *Het Knoopeknauwertje* ook op het internet moeten zetten....

De Gordius aquaticus

De *Gordius aquaticus* is een paardehaarworm die overal ter wereld krioelend in vijvers en sloten kan worden aangetroffen. Zijn naam dankt hij aan het feit dat de lange zeer dunne volwassen wormen soms zo'n onontwarbaar kluwen vormen dat ze doen denken aan de gordiaanse knoop. Volgens een oud bijgeloof ontstaan de zogenaamde paardehaarwormen uit het in het water gevallen paardeharen. In werkelijkheid behoren deze wormen tot het kleine phylum der *Nematomorpha*. Deze ongeveer 15 cm lange zwarte of bruine wormen, die vaak in drinkbakken worden aangetroffen, lijken inderdaad op paardeharen. Merkwaardigerwijs is er de ene dag geen spoor van te bekennen, terwijl het er de volgende dag van wemelt. We weten nu dat dit plotseling verschijnen een gevolg is van het feit dat de larven zich als parasieten in insecten ontwikkelen en de volwassen dieren in het water terechtkomen als hun gastheer daar in de buurt komt; het kan ook zijn dat ze met zware regens worden meegespoeld. De nematomorfen gelijken op de nematoden en worden wel eens als een klasse van het phylum nematoden beschouwd. Hun levensgeschiedenis verschilt echter in zoverre van de parasitaire nematoden, dat de larven weliswaar parasiteren, doch dat de volwassen wormen alle vrij-levend zijn. In veel gevallen hebben de volwassen dieren geen mond; en zelfs al hebben ze er een, dan nemen ze er vermoedelijk toch geen voedsel mee op. Het wijfje legt haar eieren in lange snoeren om waterplanten heen. De larven hebben een puntige slurf waarmee ze zich in het lichaam van een in het water levende insectenlarve boren. De volgende stadia zijn niet goed bekend, maar de volwassen paardehaarwormen treffen we aan in op het land levende kevers, krekels en sprinkhanen.

bron: *De ongewervelde dieren*

Ralph Buchsbaum

Aula Biologie Serie

Spectrum, Utrecht

isbn:90-274-51079

1980 blzn. 208-209

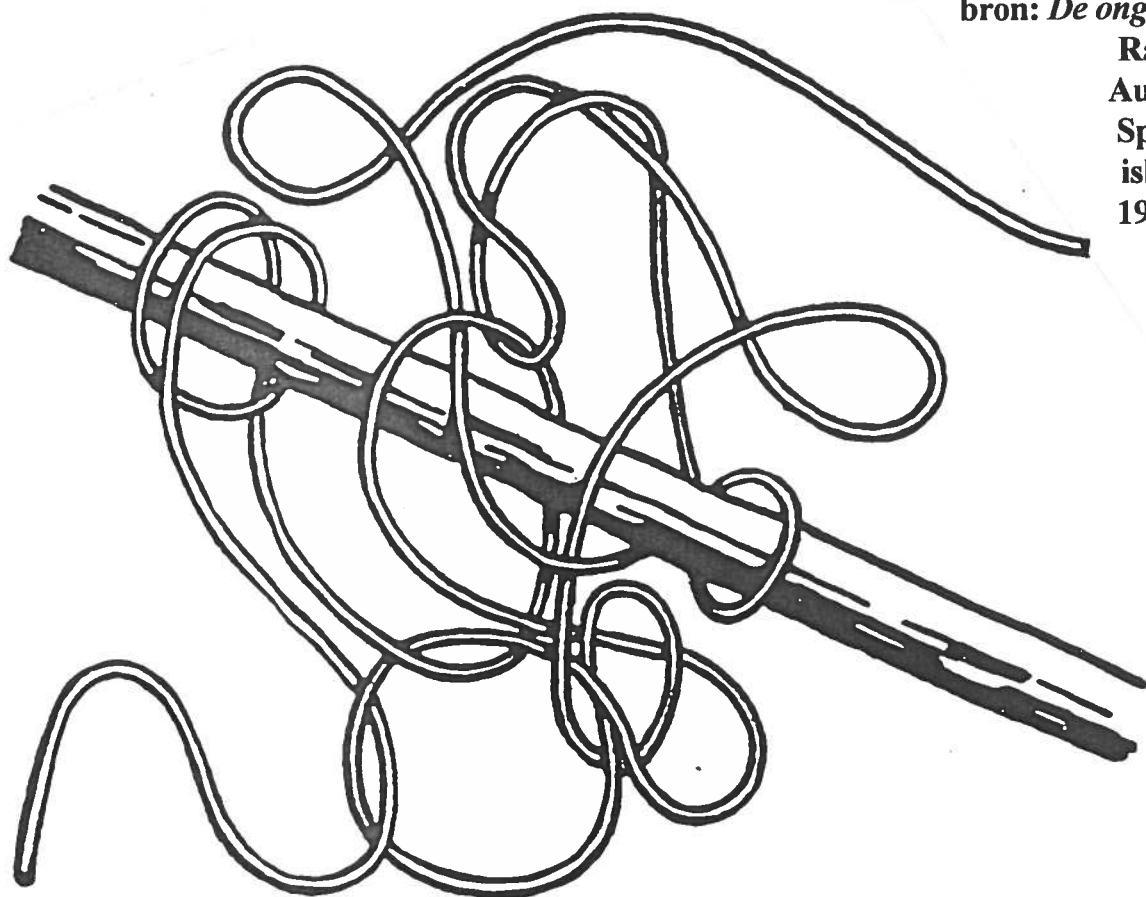
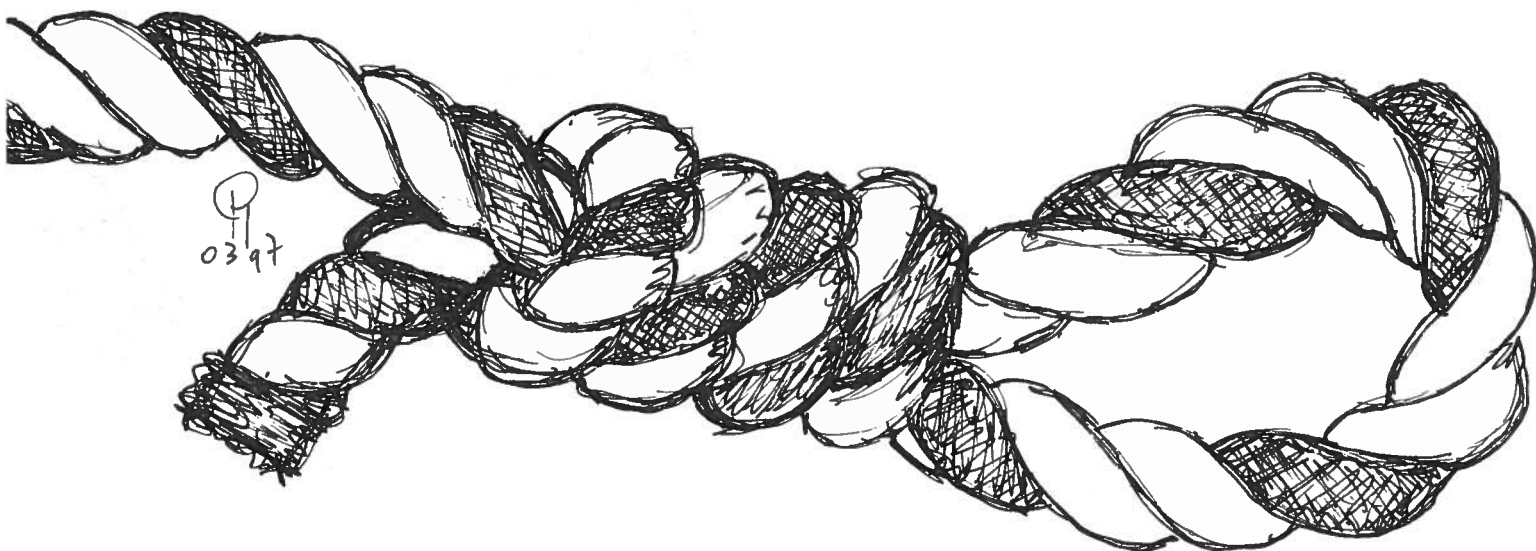

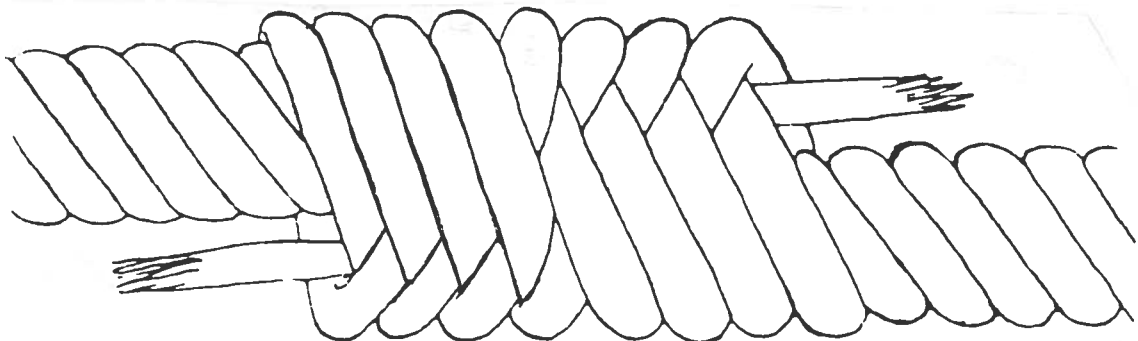
Fig. 15.9. *Gordius aquaticus* (*Nematomorpha*). (Naar ENGELHARDT.)

Wist je dat...

ze in Gent tijdens de jaarlijks weerkerende Gentse feesten allemaal met een strop om hun nek lopen?? De traditie vindt naar zeggen oorsprong in een symbolische veroordeling door Keizer Karel V, je weet wel hem van de voorpagina! Het schijnt dat hij op een gegeven moment zo belachelijk veel belastingen wilde heffen dat de bevolking er tegen in opstand kwam. Om niet van totale "gentocide" (haha) te worden beschuldigd beval hij de weigeraars met een strop rond te lopen, ten teken van spot. Vandaag de dag is de strop 3-strengs geslagen zwart wit 10mm katoen en vinden de Gentenaars het een eer om de strop te dragen. Een strop voor Karel'tje, dus.

Een Egyptische Korte Splits

In KK5 hebben we de Eindsplits uit het artikel van Daryl Domning gehad (1977), maar hier dan een echte puzzel. Hoe zou deze Egyptische Korte Splits van zo'n 2000 jaar geleden gemaakt kunnen zijn? Het is wel eventjes wat anders dan de Korte Kneuzen Splits die je steeds tegenkomt! Is het vlechtwerk of vlechtwerk om zo'n splits erin te krijgen? Iemand enig idee??

**DE VOLGENDE KNOOPEKNAUWER KOMT IN AUGUSTUS.
TOT DAN!**